

Måndagen den 17 april

Kl. 11.00

*Fyllnadsval till
utskott***§ 1 Fyllnadsval till utskott**

TALMANNEN: Moderata samlingspartiets partigrupp har som suppleant i socialutskottet under Nils Carlshamres ledighet anmält hans ersättare Josef Axelsson.

*Om åtgärder för
förbättrad efter-
levnad av den nya
energihushållnings-
normen för bygg-
nader*

Talmannen förklarade därefter vald till

suppleant i socialutskottet

Josef Axelsson (m)

§ 2 Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

§ 3 Om åtgärder för förbättrad efterlevnad av den nya energihushållningsnormen för byggnader

Bostadsministern ELVY OLSSON erhöll ordet för att besvara *Stina Eliassons* (c) den 6 april anmälda fråga, 1977/78:387, och anförde:

Herr talman! Stina Eliasson har frågat mig om jag finner det angeläget att vidta några särskilda åtgärder för att förbättra efterlevnaden av den nya energihushållningsnormen.

Samhällets kontroll av att hus byggs enligt kraven i svensk byggnorm sker dels genom byggnadsnämndernas granskning av byggnadslovshandlingarna, dels genom en fortlöpande tillsyn av arbetet under byggnadsskedet. Denna tillsyn sköts av en ansvarig arbetsledare som byggnadsnämnden utser. Också nämnden utövar sådan tillsyn genom besiktningar under arbetets gång och genom slutbesiktning.

Hus byggda enligt de nya bestämmelserna om energihushållning kommer inte att förbruka mer än drygt hälften av den energi som förbrukades i byggnader som uppfördes i enlighet med tidigare gällande normer.

Det är naturligtvis nödvändigt att energihushållningskraven i byggnormen följs, så att vi verkligen får de nya energisnåla byggnader som förutsattes i riksdags- och regeringsbesluten. Frågan om byggnadsnämndernas besiktning och kontroll är därför utomordentligt viktig.

Bygghälsöversynsutredningen har i sitt betänkande (SOU 1976:26) lagt fram ett förslag om en utvidgad kommunal kontroll och besiktningssamhet i samband med uppförande av småhus för att göra det möjligt att få en bättre kontroll av att byggbestämmelserna följs. Remissbehandlingen visade

Måndagen den
17 april 1978

*Om åtgärder för
förbättrad efter-
levnad av den nya
energihushållnings-
normen för bygg-
nader*

att frågan om kommunernas ansvar inte var tillräckligt utredd. Mot denna bakgrund avvisades utredningens förslag i regeringens proposition 1977/78:93 Riktlinjer för ansvarfördelning inom bostadsförsörjningen m. m. Fortsatta överväganden pågår emellertid i denna fråga inom bostadsdepartementet. Jag vill också peka på att planverket efter vad jag erfarit avser att se över bestämmelserna om granskning och besiktning i samband med byggnadslovsprövningen.

Det finns enligt min mening mycket som talar för att det ställs krav på en mera ingående kontroll än som sker i dag. Jag har därför för avsikt att ta kontakt med statens provningsanstalt, planverket och Kommunförbundet för att undersöka förutsättningarna för en ökad samverkan mellan dessa myndigheter i denna fråga.

STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga.

Anledningen till att jag ställde den här frågan är att det nu och då förekommer uppgifter inte minst i tidningarna att nybyggda hus inte kan anses uppfylla de särskilda krav ur energihushållningssynpunkt som den nya byggnormen från den 1 juli 1977 ställer.

I mitt eget hemlän, Jämtlands län, har man i tidningarna kunnat läsa att det i ett nybyggt hus i en av kommunerna uppmätts en innetemperatur som var så låg som 16 minusgrader i något hörn av huset. På hälsovårdsbyrån i kommunen har man fått ta emot många liknande klagomål, och kommunen lät därför kontrollera ett femtontal fastigheter som var nybyggda. Kommunen hyste förståelse för att folk klagade – det skall ju inte vara minusgrader inomhus – och påtalade också det självklara faktum i sådana här fall att en mängd energi för uppvärmning slösas bort.

Vid den kontroll som kommunen lät verkställa kunde befogade anmärkningar göras på tre fastigheter. Det borde naturligtvis egentligen inte ha varit någon fastighet med anmärkning. Nu har byggföretaget just i det här fallet visat god vilja när det gäller att åtgärda de brister som fastighetsägarna påtalat, men det hade naturligtvis varit bättre och bara i sin ordning om allting från början varit bra. Det blir ju också alltid dyrare och besvärligare för alla parter, om åtgärder skall vidtas i efterhand.

Det är kanhända – av olika skäl – inte heller alla fastighetsägare som förmår anföra klagan på ett nybyggt hus för att få bristerna åtgärdade.

Jag kunde anföra många fler exempel från andra delar av landet, där man inte följt den nya och skärpta byggnormen. Det gäller inte bara enskilda hus utan också pensionärslägenheter, stiftelsehus osv. Jag nöjer mig dock med det anförda exemplet från Jämtlands län.

Vad det ytterst handlar om är energisparande. Det är ju det som energisparpropositionen handlar om. Här behövs enligt min mening en rätt stor kontroll- och besiktningsverksamhet.

Med anledning av energisparplanen kommer kommunernas ansvar för kontroll- och besiktningsverksamheten att öka kraftigt. Här gäller det att utnyttja den kapacitet som byggs upp på ett rationellt sätt, också vid

ombyggnad. Kommunerna kommer således att tillföras både personella och tekniska resurser i ökad omfattning. På sikt är det viktigt att besiktning- och kontrollverksamheten samordnas.

Småhusköparnas ställning måste stärkas utan att krångliga system byggs upp, och det måste ske på ett sådant sätt att man inte i efterhand skall behöva riskera att ingrepp behöver göras i fastigheten.

Jag tolkar det svar jag fått på det sättet att statsrådet anser att det behövs en utökad kontroll- och besiktningverksamhet och att kommunerna är de lämpligaste instanserna för att ansvara för denna verksamhet. Det är ett svar som jag är nöjd med.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Jag kan verkligen försäkra att jag ser mycket allvarligt på de rapporter som alltemellanåt når oss om att det förekommer vad vi i allmänt tal brukar kalla för fuskbyggen. Jag anser också att det är nödvändigt att människor när de flyttar in i ett nytt hus skall kunna lita på att detta fyller de krav och har den kvalitet som anges i normerna.

Det är, som Stina Eliasson säger, så att energihushållningsplanen och de krav som vi fortsättningsvis måste ställa på kommunerna att upprätthålla verksamhet på det området är några av skälen till att vi föreslår att riksdagen skall anslå ganska många miljoner till kommunerna för denna verksamhets uppbyggnad. Jag finner att det är naturligt att kommunen handhar denna verksamhet inte bara när det gäller de ombyggnadshus som omtalas i energisparplanen utan också när det gäller uppförandet av nya hus.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om läromedelsinformationen

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Margot Håkanssons* (fp) den 17 februari anmälda interpellation, 1977/78:134, och anförde:

Herr talman! Margot Håkansson har frågat mig om jag avser att låta göra någon utvärdering av verksamheten hos statens institut för läromedelsinformation (SIL) efter den treårsperiod som nu har förflutit sedan SIL inrättades samt huruvida inte skolöverstyrelsens (SÖ) läromedelsnämnd kunde ansvara för erforderlig information om granskningen av läromedel när den övriga informationen tillgodoses genom Förenade Svenska Läromedelsproducenters försorg.

Låt mig inledningsvis erinra om att SIL inrättades efter ett omfattande utredningsarbete av läromedelsutredningen, som i sitt slutbetänkande Samhällsinsatser på läromedelsområdet (SOU 1971:91) föreslog att ett centralt läromedelsregister borde inrättas. Förslaget baserades på grundliga undersökningar av kommunernas behov av information vid läromedelsvalet.

Nr 121

Måndagen den
17 april 1978

---

*Om läromedelsin-
formationen*

*Om läromedelsin-
formationen*

SIL:s ansvarsområde har successivt utvecklats. I dag har SIL tre huvuduppgifter.

Den första är att informera om läromedel för ungdomsskolan och den kommunala vuxenutbildningen. Sedan den 1 juli 1977 ingår häri också den betydelsefulla och svåra uppgiften att informera om läromedel för invandrarundervisning. Fr. o. m. läsåret 1978/79 kommer enligt riksdagens beslut nu i vår efter förslag i årets budgetproposition informationen att för första gången omfatta den större delen av läromedlen för grundskolan.

Den andra huvuduppgiften är att främja produktion av läromedel inom bristområden, främst genom produktionsbidrag. Som exempel på aktuella bristområden vill jag nämna läromedel för flerhandikappade elever, lexikon och ordböcker för invandrarelever samt läromedel för invandrarelever från våra nordiska grannländer och för våra ursprungliga minoriteter inom landet.

För det tredje skall SIL vara huvudman för de fyra rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade (RPH), vilka utvecklar och distribuerar tekniska hjälpmedel och speciellt anpassade läromedel samt övrig undervisningsmateriel åt synskadade, hörselskadade och döva, psykiskt utvecklingsstörda och rörelschindrade elever inom skolväsendet.

Jag vill framhålla att SIL skall fungera som en servicemyndighet på läromedelsområdet, där de tre huvuduppgifterna information, produktionsstöd och huvudmannaskap för RPH kompletterar varandra. De kunskaper om tillgången på läromedel, som SIL erhåller genom läromedelsregistreringen, utnyttjas bl. a. för att stödja produktionen inom olika bristområden. Huvudmannaskapet för RPH ger ytterligare möjligheter att genom information, produktion och utvecklingsarbete stödja de handikappade genom att ge dem tillgång till läromedel i samma omfattning som övriga elever. Det är mot denna bakgrund av SIL:s huvuduppgifter som samhällets informationsinsatser inom läromedelsområdet bör ses.

Interpellanten förordar att SÖ – och inom verket läromedelsnämnden – skall överta ansvaret för informationen om läromedel från SIL.

Jag vill understryka att det här är fråga om två samverkande myndigheter med klart avgränsade uppgifter: SIL har att besluta om ett läromedel är centralt samt att informera om läromedlet. Med centralt läromedel avses sådant läromedel som täcker väsentliga delar av ämne, ämnesgrupp eller kursmoment, som anges i gällande läroplan. SÖ:s uppgift i detta sammanhang är att genom läromedelsnämnden utföra den obligatoriska objektivitetstetsgranskningen av centrala läromedel i samhällsorienterande ämnen.

Den utredning som f. n. arbetar med frågor rörande läromedelsmarknaden m. m. (ULÄ) har även i uppdrag att utvärdera samhällsinsatserna på läromedelsområdet. Enligt min mening bör denna utvärdering belysa vilken information som erfordras inom läromedelsområdet. Någon ytterligare utvärdering av SIL:s informationsverksamhet finner jag f. n. ej erforderlig.

Jag har heller inte för avsikt att f. n. föreslå någon ändring av arbetsuppgifterna för SÖ:s läromedelsnämnd.

På grund av uppgifter i massmedierna om långa behandlingstider vid

registrering och granskning av läromedel, vilka återges i interpellationen, gav SIL:s styrelse hösten 1975 kansliet i uppdrag att undersöka frågan. Den genomsnittliga handläggningstiden var för under år 1975 inkomna ansökningar ca 3,5 månader för läromedel i samhällsorienterande ämnen, inkl. tiden för läromedelsnämndens granskning och ca 1,5 månader för läromedel i övriga ämnen. SIL har senare inte gjort någon motsvarande undersökning. Det finns dock ingen grund för förmodanden att handläggningstiden har blivit längre.

Det finns emellertid en källa till missförstånd beträffande handläggnings-tiderna. Efter diskussion med företrädare för kommuner och läromedelspro-ducerter har SIL koncentrerat sin information till tiden december–april, dvs. den period under läsåret då kommunerna förbereder valet av läromedel för kommande läsår. Ett läromedel i samhällsorienterande ämnen som således lämnades till SIL för granskning under november 1977 blir – i undantagsfall – inte färdigbehandlat förrän SIL avslutat sin information våren 1978. Infor-mation om detta läromedel sker då först i december 1978. Skulle SIL kontinuerligt informera om sina beslut skulle tiden mellan anmälan och information minska väsentligt. Målet för informationen är emellertid inte att successivt förse kommunerna med information om godkända läromedel utan att göra detta vid de tidpunkter som är relevanta för valet av läromedel.

Beträffande kostnaderna för SIL:s informationsverksamhet vill jag anföra följande. De kostnader som producenterna åsamkas genom SIL:s verksamhet belastar självfallet kommunerna. Kostnaderna uppvägs dock av den syste-matiserade läromedelsinformationen, vilken minskar kommunernas arbete. Prisändringarna på läromedel under de senaste två åren ligger också helt inom ramen för den allmänna kostnadsutvecklingen.

Den längre tid för kapitalbindning, som omtalas i interpellationen, uppgår till en à två månader, för samhällsorienterande läromedel något längre. I jämförelse med förlagens kostnader för marknadsföringsåtgärder i form av särtryck, gratisexemplar m. m. är kapitalbindningskostnaden i samband med SIL-registreringen negligierbar.

Jag vill ta fasta på och instämma i interpellantens påpekande att det till sist är "nödvändigt att de som väljer läromedel haft tillfälle att granska själva böckerna". Det är uppenbart att ingen katalogtext kan ersätta detta besluts-underlag i en valsituation, där elever och lärare gemensamt utvärderar de alternativ som står till buds. Men här behövs både medvetenhet om relevanta kriterier och goda urvalsinstrument som hjälpmedel. En sådan komplette-rande pedagogisk utvärdering vid val av läromedel har prövats inom ramen för SÖ:s projekt "läromedelsdeklarationer". Sammanlagt ca 200 lärare och ca 5 000 elever har varit direkt engagerade i försöksverksamhet på olika stadier och i olika ämnen. Projektets olika resultat har utgjort underlag vid studiedagar och annan lärarfortbildning. SIL har informerat om de lärome-delsdeklarationer som arbetats fram inom projektet. Åtskilliga kommuner har projektets bedömningskriterier som mönster för den lokala utvärderingen av läromedel.

Projektet syftar till att öka lärares och elevers möjlighet att påverka

Måndagen den
17 april 1978

---

*Om läromedelsin-
formationen*

läromedelsvalet och på sikt också läromedlen. Detta stämmer väl överens med det ändrade synsätt på läromedelsbegreppet som jag berört i årets budgetproposition. Läromedelsvalet kommer på sikt att anpassas till ett ändrat arbetssätt i skolan och för grundskolans del till en revidering av läroplanen. Skulle begreppet centrala läromedel härvid komma att upphöra, får det konsekvenser för utformningen av objektivitetsgranskningen av läromedel. En av läromedelsnämndens nuvarande uppgifter som jag tidigare inte berört, nämligen granskning på eget initiativ, kan vid en sådan utveckling bli en huvuduppgift. Granskning och godkännande behöver då inte längre vara kopplat till registrering. Därmed skulle också de olägenheter i dessa avseenden, som interpellanten uppehållit sig vid, upphöra.

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Herr talman! Först ett tack till statsrådet Mogård för svaret, som förvånar mig något.

Det är långt och berättande men säger egentligen mycket litet om de problem som jag önskar få belysta. Det verkar också som om tillkomsten av SIL varit en helt okontroversiell fråga sett från statsrådets synpunkt.

Låt mig erinra om några synpunkter i en fp-motion som väcktes med anledning av propositionen 1973:76 angående samhällsinsatser på läromedelsområdet och då speciellt vad som gäller centralt läromedelsregister: "Det måste ifrågasättas om ett centralt läromedelsregister kan få den praktiska nytta som förutsätts. Med ett centralt läromedelsregister får man också ett omfattande dubbelarbete, eftersom den information som läromedelsförlagen själva står för kan förväntas finnas kvar också i framtiden. Det kan därför diskuteras om en större ekonomisk satsning på ett centralt läromedelsregister är det bästa sättet att använda de begränsade resurserna på läromedelsområdet.

Det är nämligen så enkelt att den bästa informationen om ett läromedel får man genom att direkt studera läromedlet i fråga. Det rätta bör därför vara att man vid val av läromedel inte går via ett centralt register utan undersöker själva läromedlet. De utlåtanden om prövning som bör finnas bör också kunna tillhandahållas på ett mindre kostsamt sätt än genom att man upprättar ett stort och byråkratiskt register."

Men nu inrättades alltså SIL av en socialdemokratisk regering med start den 1 juli 1974. SIL har nu verkat i snart fyra år.

Kostnaderna för staten redovisade jag i interpellationen men upprepar dem här och vill då samtidigt ta med avgifterna från läromedelsproducenterna.

Sedan institutets tillkomst den 1 juli 1974 har anslagen över statsbudgeten till institutet samt avgifterna från läromedelsproducenterna för läromedelsinformation uppgått till följande belopp:

Budgetår	Anslag över statsbudgeten	Avgifter från läromedelsproducenter
1974/75	322 000	630 000
1975/76	364 000	1 073 000
1976/77	548 000	2 017 000
1977/78	636 000	1 950 000 ²
1978/79 ¹	1 023 000	—

Nr 121

Måndagen den
17 april 1978

---

*Om läromedelsin-
formationen*

¹ Förslag

² Beräknat belopp

Med de här siffrorna vill jag belysa hur kostnaderna har ökat avsevärt. Avgifterna för läromedelsproducenterna har fyrdubblats och anslag över statsbudgeten har nästan tredubblats.

Den svenska läromedelsmarknaden har sedan något år in på 1970-talet stagnerat och omsluter f. n. mellan 600 och 700 milj. kr. Detta innebär en volymmässig tillbakagång på omkring 30 %, vilket för de flesta branscher är en dramatisk tillbakagång.

Det sägs ofta att läromedlen är för dyra för kommunerna. I förhållande till andra elevkostnader utgör dock läroböckerna endast en blygsam andel. Räknat på de totala elevkostnaderna – statens och kommunernas kostnader – utgör lärobokskostnaderna endast 1,2 %. Är det ändå inte så att uppbyggnaden av ett byråkratiskt och klumpigt system för registrering av centrala läromedel medfört en avsevärd fördyring av böckerna med den negativa utveckling för undervisningen som detta innebär?

Enligt SIL:s petita önskar institutet bygga ut sin verksamhet ytterligare till att omfatta dels andra områden än grundskolan och gymnasieskolan, dels andra läromedel än de centrala. SIL föreslår också att kostnaderna för den fortsatta verksamheten i ökande utsträckning täcks av anslagsmedel.

SIL:s verksamhet med sammanställning och produktion av katalogerna är kostsam. Dessa kostnader får producenterna svara för via avgifter till institutet. Avgifterna måste hos producenten räknas in i kalkylen för läromedlen och kommer på så sätt att påverka det pris konsumenterna får betala. De direkta avgifterna är bara en del av förslagets andel i SIL:s katalogproduktion. Härtill kommer bl. a. kännbara interna administrationskostnader för att sammanställa och redigera den information som SIL önskar införa i katalogerna. Även dessa kostnader tvingas förlagen kalkylera in i priset på läromedlen.

SIL:s kataloger har inte varit och kommer sannolikt inte heller i framtiden att bli kompletta. Detta innebär att förlagen även i fortsättningen måste informera skolorna om sin produktion. Varje förlag vill givetvis presentera hela sitt samlade utbud.

Jag har talat med flera lärare som har ansvar för rekvisitioner och val av läromedel. De påstår sig inte ha någon större nytta av SIL:s kataloger. De kan lika gärna gå till förlagskatalogerna och välja samt rekvirera läromedel. Vore det inte möjligt att låta skolöverstyrelsens läromedelsnämnd efter gransk-

*Om läromedelsin-
formationen*

ningen också svara för informationen om granskningen? På det sättet skulle kanske avsevärda belopp kunna sparas, som kan komma till bättre nytta än att fortsätta att bygga ut en byråkratisk verksamhet, som onekligen har blivit mycket dyr för både kommuner och stat och som drabbar elever och lärare genom ett minskat antal böcker och ett ökat antal stenciler i många ämnen.

Det är tråkigt att statsrådet avvisar frågan om en prövning och utvärdering av SIL:s verksamhet. En sådan tror jag skulle bli både intressant och belysande.

Det är också egendomligt att en verksamhet får fortsätta att svälla och att ingen är beredd att avskaffa onödig byråkrati i samhället. Det som en gång är inrättat är tydligen för alltid bestående, antingen det är ändamålsenligt eller ej.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Margot Håkanssons interpellation med alla de frågor som där ställts förbättras inte av att man oavbrutet upprepar orden "onödig byråkrati", om det inte är så att det är fråga om onödig byråkrati. Jag hävdar att så inte är fallet. Jag är fullt medveten om att beslutet om SIL inte var okontroversiellt när det antogs av riksdagen. Jag känner till folkpartimotionen och den reservation som avlämnades av folkpartiet och centern vid det tillfället, en reservation som riksdagen alltså avslög.

Mitt svar på fru Håkanssons interpellation är onekligen långt. Jag fann det befogat att göra svaret långt, för jag har försökt att reda ut begreppen: Vad är SIL, och vad är läromedelsnämnden? Jag har också velat berätta om utvecklingen av SIL, och jag vill påstå att SIL:s verksamhet, som man visst kunde sätta frågetecken för när SIL inrättades, nu har utvecklats därhän att det fyller en betydelsefull uppgift och, som jag sade i svaret, handhar information, produktionsstöd och huvudmannaskap för de fyra rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade.

Det finns naturligtvis alltid problem, men när Margot Håkansson talar om dubbelarbete och påstår att informationen om centrala läromedel skulle kunna skötas av läromedelsproducenterna vill jag svara att det faktiskt inte går, för SIL skall ju granska att läromedlen stämmer med läroplanen. Det är det som konstituerar att det blir centrala läromedel, och detta kan väl ändå knappast läromedelsproducenterna ta på sig. Hur obyråkratisk jag än tycker att man skall vara anser jag att det vore fullständigt orimligt. Det förvånar mig att lärarna inte är mera intresserade av om ett läromedel är centralt eller inte, eftersom det måste vara av ett visst intresse för dem att läromedlet överensstämmer med gällande läroplan.

Sedan beträffande kostnaderna: Visst påverkar SIL:s verksamhet läromedelskostnaderna för kommunerna, men intressantare är kanske att ta reda på hur mycket. Jag har fått beräkningar från SIL som tyder på att det handlar om 0,6 % av läromedelspriset. Det är faktiskt inte särskilt dyrt – det rör sig om 25, 30 eller 40 öre på ett pris på 50 eller 60 kr. Det tror jag är ganska billigt för att få den service som jag anser att det här gäller.

Jag har inte sagt att vi aldrig någonsin skall titta på SIL:s verksamhet, utan jag har talat om att det pågår en utredning om läromedelsmarknaden m. m., och jag anser att den bör belysa vilken information som erfordras inom läromedelsområdet. Vi brukar ju inte hålla på att dubbelutreda saker och ting. Jag anser att vi bör avvakta vad ULÄ har att säga först.

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Herr talman! Jag har faktiskt inte sagt att bokförlagen skulle svara för informationen om centrala läromedel utan att den myndighet som sköter granskningen också skulle sköta den informationen. Erfarenheterna från de gångna tre åren har i alla fall visat att verksamheten kan diskuteras, och jag är tacksam för att statsrådet Mogård har sagt i sin replik att hon inte uttalat att den över huvud taget inte skall ses över.

Då den första katalogen över läromedel utgavs hade man i många fall endast tagit med nyutkomna läromedel. I ett textavsnitt upplystes att tidigare utkomna läromedel fick användas även om de inte var upptagna i katalogen, men en sådan upplysning gick de flesta förbi. F. ö. uppfattades uteslutningen av dessa äldre läromedel som en nedklassning av dem. De äldre läromedlen från olika förlag användes allmänt i hela landet, eftersom de har visat sig motsvara de krav man ställer på dagens läromedel. Just därför var de ledande läromedel inom resp. ämnen och årskurser. När denna första katalog utkom bedömde många uteslutningen som en katastrof för en del förlag. Läromedel som inte fanns med i SIL-katalogen kunde komma att slås ut. Så skedde också i stor utsträckning, och därmed försvann många av de allra bästa läromedlen och ersattes med nya, som ännu inte hunnit prövas i nämnvärd omfattning.

Statsrådet säger också i sitt svar att handläggningstiden är kort. Det stämmer inte. Jag har exempel på att böcker som godkänts av läromedelsnämnden den 2 september 1976 inte kommit in i SIL-katalogen förrän i november–december 1977. Endast för nyutkomna läromedel anges att de är granskade och godkända. SIL informerar i ett textavsnitt att tidigare använda böcker som inte är granskade av skolöverstyrelsen får användas under läsåret 1977/78. Att de är godkända av skolöverstyrelsens läromedelsnämnd i september 1976 utan tidsbegränsning är en sanning som undanhålls skolans representanter. Därför tror de att böckernas öde är ovisst efter utgången av läsåret 1977/78.

Det är onödigt med för mycket byråkrati. Det tror jag faktiskt vi är överens om. Jag är tacksam för att statsrådet också i slutet av interpellationssvaret har kommit in på att det möjligen kan ske en förändring om begreppet centrala läromedel kommer att upphöra. Då kommer väl det att få konsekvenser för vad jag uppehållit mig vid i min interpellation.

Man kan alltid resonera om huruvida en kostnad är stor eller liten, men eftersom kommunerna har svårt att få råd att köpa böcker är det onödigt att lägga på onödiga kostnader.

I interpellationssvaret har statsrådet också talat om alla de uppgifter SIL har fått efter sin start 1974. Det är väsentligt att SIL eller någon inom SÖ tar itu

*Om en utredning
angående utnytt-
jande av kärn-
kraftsanläggning-
arna för fjärrvär-
meproduktion*

med de andra uppgifter som finns, och som jag inte har berört här. Det jag är intresserad av är att läroböckerna inte skall göras dyrare än nödvändigt och att man inte skall utge kataloger bara för katalogernas skull.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Vi är rörande eniga om att det är onödigt med mycket byråkrati. Då är det fascinerande att höra Margot Håkansson vilja lägga på SÖ den ena uppgiften efter den andra. Det är faktiskt annars ett verk som behöver krympas – och det trodde jag att det fanns ganska stor enighet om.

I det här inlägget kritiserade Margot Håkansson SIL med utgångspunkt i ett problem som vi känner till över hela samhället, nämligen hur vi skall göra för att den information som faktiskt ges verkligen tas emot. Jag är inte beredd att kritisera ens den mest byråkratiska myndighet på sådana grunder.

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Herr talman! Jag tycker att servicen i samhället skall vara så bra som möjligt. Men just SIL:s insatser när det gäller katalogen kanske ändå borde ses över. Jag skulle vilja ha statsrådets svar på frågan: Om de förenade bokförlagen ger ut en katalog som lärarna lika gärna kan begagna sig av, skulle det då inte vara möjligt att se över den biten av SIL:s verksamhet?

Statsrådet Mogård säger att jag vill lägga över uppgifter på SÖ, som är ett byråkratiskt verk och anklagas för det. Men det hjälper väl inte att inrätta ett nytt byråkratiskt verk och på detta nya verk överföra en del av den verksamhet som SÖ skulle kunna klara. Det minskar väl inte byråkratin i samhället.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om en utredning angående utnyttjande av kärnkraftsanläggningarna för fjärrvärmeproduktion

Statsrådet OLOF JOHANSSON erhöll ordet för att besvara *Birgitta Dahls* (s) den 4 april anmälda interpellation, 1977/78:155, och anförde:

Herr talman! Birgitta Dahl har frågat mig

1. om regeringen kommer att se till att den av energikommissionen begärda utredningen om utnyttjande av kärnkraftsanläggningarna för fjärrvärmeproduktion genomförs i sådan tid att beslut kan fattas senast hösten 1978,

2. när utredningsarbetet kommer att påbörjas,

3. vilka skäl regeringen anför om regeringen ej har för avsikt att låta genomföra utredningen, samt

4. när besked kan ges om Forsmark 3.

Energikommissionen överlämnade sitt betänkande (SOU 1978:17) Energi den 29 mars i år. Betänkandet innehåller en rad förslag, bl. a. sådana som syftar till att minska vårt oljeberoende. Ett av förslagen avser en utredning av frågan om möjligheterna att förse sydvästra Skåne, Göteborgsområdet och

Uppsala-Stockholmsområdet med fjärrvärme från kärnkraftsvärmeblock i Barsebäck, Ringhals resp. Forsmark.

Energikommisionens betänkande remissbehandlas f. n. Remisstiden utgår den 1 september.

F. n. pågår utredningsverksamhet avseende samtliga nämnda värmeöverföringsprojekt. Inom det s. k. Sydvärmeprojektet, med deltagande av Sydkraft och berörda kommuner, har nyligen presenterats en utredning som redovisar konsekvenser av en värmeavtappning från de befintliga kärnkraftsblocken Barsebäck 1 och Barsebäck 2 med överföring av värme till Malmö och Lund.

I samarbete mellan Vattenfall och Göteborgs kommun pågår en utredning avseende en jämförelse mellan en utbyggnad av ett fossileldat kraftvärmeverk i Göteborg och värmeavtappning i Ringhals med överföring av värme till Göteborg för försörjning av Göteborgs fjärrvärmenät.

Vattenfall studerar f. n. vilka åtgärder som lämpligen bör vidtas för att hålla möjligheten öppen att senare utföra Forsmarksanläggningen för avtappning av värme till fjärrvärmenäten i Uppsala och Stockholm. Frågan om värmeöverföring från Forsmark diskuteras mellan Vattenfall och STOSEB (Stor-Stockholms Energiaktiebolag).

Redan pågående utredningsarbete kan f. n. inte överblickas. Regeringen avser därför att uppdra åt statens vattenfallsverk att efter samråd med berörda kommuner och kraftföretag redovisa läget samt återstående planerat utredningsarbete och eventuellt behov av kompletterande studier.

Regeringen är sedan länge inriktad på att bevara handlingsfriheten beträffande Forsmark 3 för att ta ställning till projektet i samband med omprövningen av 1975 års energipolitiska beslut.

BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka energiministern för svaret på min interpellation.

Jag skulle vilja börja med att ge något av bakgrunden till att jag framställde interpellationen.

Det har för varje år som gått under 1970-talet framstått allt klarare att vårt beroende av olja har stora negativa effekter, som utgör ett oerhört viktigt skäl till att vi så snart som möjligt minskar vårt oljeberoende. Jag behöver bara peka på vilken betydelse det har för vår försörjningstrygghet och för vår ekonomi att kunna minska oljeberoendet med tanke på risken för kommande oljekriser, med avstängning av oljan, och den mycket stora belastning på vår utrikeshandel som oljeimporten innebär; den är därmed också ett problem för vår industris konkurrenskraft.

Men vad som för mig och många andra har framstått med allt större dignitet under senare år är vad vi har fått veta om de risker för människors hälsa och för vår miljö som oljeberoendet innebär. Där har vi, inte minst i energikommisionen men också i utredningen om energi, hälsa och miljö, fått mycket allvarliga alarmsignaler om hälso- och miljöeffekterna på grund av förbränningen av olja i vårt samhälle. Alla är ju väl bekanta med vad det

Nr 121

Måndagen den
17 april 1978

---

*Om en utredning
angående utnytt-
jande av kärn-
kraftsanläggning-
arna för fjärrvär-
meproduktion*

Måndagen den
17 april 1978

*Om en utredning
angående utnytt-
jande av kärn-
kraftsanläggning-
arna för fjärrvär-
meproduktion*

betyder för försurningen av sjöar och skogar att vi i dag har så stort nedfall av svavel, men det finns också mindre kända och mindre behärskade problem som har att göra med t. ex. tungmetallutsläppen eller med de risker för cancer och ärftlighetsskador som inte minst de olika kolväten som man får vid förbränningen av olja och kol medför.

När det gäller just risken för cancer och ärftlighetsskador vet vi att vi i dag som en följd av vår oljeförbrukning på 1950-talet har flera hundra dödsfall i cancer per år. Utvecklingen går mot allt fler cancerfall, och vi måste räkna med att om tjugo år får vi en betydande ökning som följd av den oljeförbrukning som vi i dag har i samhället.

Vid produktion av elkraft av olja till en mängd som motsvarar den elkraft som man får från ett enda kärnkraftsaggregat är de årliga utsläppen av farliga ämnen 5 miljoner ton koldioxid, 700 ton koloxid, 500 ton kolväte, 21 000 ton kväveoxider, 10 000 ton svaveloxider och 10 ton tungmetaller. Dessutom får man som avfall 2 000 ton aska och 360 000 ton avfall från rökgasavsvavling.

Det är alltså mycket stora belastningar på vår miljö. Och jag vill tillägga att skulle man i stället välja att använda kol för kraftproduktion blir problemen än värre. Nu gör vi det lyckligtvis inte i särskilt stor utsträckning i Sverige.

Om vi, som framträdande representanter för centern fortfarande säger, skulle avveckla kärnkraften och producera motsvarande kraft med oljekondens skulle det för att ersätta de sex aggregat som nu är i drift innebära att vi måste öka vårt oljeberoende med 25 %. Skulle vi dessutom inte ta i anspråk de sex aggregat som är under utbyggnad måste vårt oljeberoende öka med ytterligare 30 % i förhållande till i dag. Det är naturligtvis väldigt allvarligt om så skulle behöva ske.

1975 års beslut när det gäller ambitionerna att minska vårt oljeberoende var långtgående. Det låg i det beslutet att vi detta år skulle ompröva innehållet i det med hänsyn till de nya kunskaper som vi hade fått. Det råder en betydande enighet mellan alla partier och alla andra grupper i samhället att det är mycket viktigt att minska vårt oljeberoende. Jag skulle vilja påstå att vi politiker, när vi har fått tillgång till kunskaperna inte minst om riskerna för hälsa och miljö, har som en mycket viktig uppgift att föra ut denna nya kunskap till allmänheten och dra slutsatser av den. Delar inte energiministern min uppfattning på den punkten?

Vi behöver skärpa insatserna för att minska oljeberoendet. Energikommissionen har också enhälligt uttalat att alla andra insatser f. n. måste anses ha lägre prioritet när det gäller energipolitiken. Då måste man naturligtvis sätta in ansträngningar av olika slag – olika åtgärder från sparande och satsning på nya energikällor till insatser för att få fram ersättningsbränslen inom trafikområdet och för att substituera olja med el inom t. ex. industriella processer där detta är möjligt.

En annan metod energikommissionen anvisat är att utnyttja befintliga och planerade kärnkraftsanläggningar för fjärrvärmeproduktion. Man har beräknat att man härigenom skulle kunna spara betydande mängder olja per

---

*Om en utredning
angående utnytt-
jande av kärn-
kraftsanläggning-
arna för fjärrvär-
meproduktion*

år, dock förutsatt att det bortfall av el som uppstår genom uttag av fjärrvärme inte ersätts med oljekondensproducerad el. Man bör alltså i så fall ta fram den erforderliga tillskottsproduktionen av el genom kärnkraft.

Effekterna blir att man spar en mycket betydande mängd olja och dessutom utnyttjar bränslet effektivare. Totalt sett innebär det stora fördelar inte bara ur ekonomisk synpunkt utan även därför att belastningen på miljön blir mycket mindre.

Bakom detta står alltså en majoritet i kommissionen. Men centrens ledamöter har reserverat sig mot att över huvud taget göra en undersökning av om det vore möjligt att genomföra en sådan här omläggning av sättet att använda kärnkraftsanläggningarna. Statsministern tog dessutom samma dag som kommissionens förslag presenterades avstånd från att en sådan här undersökning över huvud taget skulle få genomföras. Det fanns alltså anledning att befara att man över huvud taget inte skulle få en chans att pröva det här förslaget.

Mot denna bakgrund, herr talman, är det svar jag i dag fått från energiministern positivt, trots att det på vissa punkter innehåller oklara besked. Om jag tolkat svaret rätt innebär det att man inte sticker huvudet i busken, såsom centrens ledamöter i energikommissionen och även statsministern velat göra, utan att man är beredd att åtminstone sammanställa det utredningsarbete som pågår och definiera på vilka punkter det behövs kompletterande utredningar. Men jag vill ändå för säkerhets skull fråga energiministern: Är det regeringens avsikt att verkligen se till att vi får ett fullständigt beslutsunderlag i den här frågan? Kommer man alltså att gå vidare sedan Vattenfall har redovisat en sammanställning av det pågående utredningsarbetet och av vilka ytterligare undersökningar som behöver göras?

På en mycket viktig punkt är energiministerns svar oklart. Mina frågor var klart kopplade till tidsaspekten. Energikommissionen har understrukit att det är nödvändigt att få fram beslutsunderlaget i sådan tid att beslut kan fattas hösten 1978. Det är nödvändigt av många skäl. Vi måste ha en vettig planering av kraft- och fjärrvärmeproduktionen. Det är många kommuner, företag och inte minst anställda som är berörda och som lätt uppleva hur den ena tidsgränsen efter den andra, då besked egentligen borde ha getts, har passerats.

I Forsmark är redan flera hundra arbetslösa, och många har slutat frivilligt. Det är ytterst få av dessa som har fått nytt arbete genom de ersättningsprojekt som regeringen sagt sig kunna skaffa fram. Drivs frågan ytterligare utan att besked ges kommer under detta år ytterligare 800 personer att bli arbetslösa. Drivs projektet med nedläggning mister man 18 000 manår.

Det är inte bara för Forsmark utan även för O 3 som besked måste komma fram snarast. Situationen vid STAL-LAVAL och övriga företag i Östergötland är sådan att om man inte får besked efter semestrarna hur det skall bli med utbyggnaden av O 3 hotas 1 000 man av arbetslöshet. I Ludvika är redan flera hundra man arbetslösa, och en del får sitta utan sysselsättning på sina arbetsplatser; de är inte avskedade men har alltså inga arbetsuppgifter. Vid

Måndagen den
17 april 1978

*Om en utredning
angående utnytt-
jande av kärn-
kraftsanläggning-
arna för fjärrvär-
meproduktion*

Uddcomb är situationen kritisk.

Nu har man genom olika åtgärder ändå lyckats hålla det hela något så när flytande så att man räddat sig från en katastrof i de här olika företagen. Men snart går inte det längre. Snart har man passerat en definitiv tidsgräns. Det är alltså helt nödvändigt att man får besked under hösten 1978. Längre går det inte att hanka sig fram.

Därför måste jag återigen till energiministern ställa två frågor, som jag ställde i min interpellation men som jag inte fått svar på: När startas den utredning som regeringen nu avser att låta genomföra? Kommer den att bedrivas så att det går att fatta beslut till hösten 1978?

Till slut, herr talman, kommer jag till frågan om när vi får besked om Forsmark 3.

Den sista tidsgränsen är som jag sade mycket nära. Forsmark 3 kommer att få använda 73 milj. kr. av innevarande års anslag även under nästa budgetår men har inte fått några nya pengar. Fr. o. m. den 1 januari 1979 finns det inte några medel med vilka Forsmark 3 kan hållas i gång, och då hotas hela projektet av nedläggning.

Jag tycker det finns saker i svaret på interpellationen som verkligen ger anledning till oro för att det inte skall komma något besked om Forsmark 3 ens under hösten 1978. Och när jag dessutom tagit del av vad energiministern nyligen sade vid ett möte i Vallentuna, nämligen att propositionen om energipolitiken skall komma först strax före jul, så att beslut inte kan fattas i riksdagen före våren 1979, är det definitivt så att situationen vid Forsmark är mycket allvarlig. Då har man passerat den tidsgräns som det inte går att passera utan att det blir fråga om en nedläggning. Därför måste jag kräva energiministern på svar på följande frågor: Innebär uttalandet nyligen om tidpunkten för när propositionen skall framläggas och beslut kan fattas att besked om Forsmark 3 kommer att dröja ytterligare, till efter den 1 januari 1979? Och hur kommer regeringen i så fall att handla när det gäller Forsmark 3-frågan över huvud taget? Kommer regeringen att låta tidsgränsen passeras och katastrofen bryta ut utan att ingripa? Eller vilken djurart skall man nu tillgripa för att kunna karakterisera takten i utbyggnaden vid Forsmark? Skall det kanske vara kräftan?

Får jag till slut, herr talman, säga att eftersom jag uppfattade energiministerns svar som positivt beträffande frågan om en undersökning över huvud taget skulle utföras, så avstår jag nu från att fråga om skälen till att den inte skall göras. Men om jag skulle ha missuppfattat energiministerns svar på den här punkten, måste jag naturligtvis återkomma till frågan om vad regeringen har för skäl för att inte genomföra en sådan här undersökning.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Birgitta Dahl vidgar debatten ganska avsevärt. Det är klart att vi kan föra en sådan debatt i olika repriser, precis som vi gjort tidigare, och ta in hela energifrågan nu. Men jag tänker inte göra det just i dag.

Jag vill understryka en sak som Birgitta Dahl för fram och som jag upplever som väsentlig, nämligen att det är viktigt att vi för ut informationer om

oljeberoendets stora skadeverkningar ur olika synpunkter. Detta är utomordentligt bra. Det är en gemensam uppgift – det är bra att vi är ense om det.

Sedan tycker jag att vi inte skall glömma bort vilka det är som haft ansvaret för att bygga upp det här oacceptabla oljeberoendet, som är det stora och nästan oöverstigliga volymproblemet i den svenska energibalansen. Jag hade naturligtvis varit tacksam, om det hade funnits en klarsyn även före den s. k. oljekrisen. De risker av miljökaraktär som är förenade med oljan har ju varit kända under ganska lång tid.

Sedan råder det delade meningar i fråga om jämförelser mellan olika energislag, om det är oljan ensam som står för allt som är farligt i den här världen eller om det också finns andra energikällor som är med – men jag skall alltså inte här gå in på det.

Däremot är det ju alldeles klart – och där har jag många gånger markerat min inställning – att förbrukningsnivån spelar en mycket stor roll för vilka miljöpåkänningar det blir. Och där borde vi också kunna enas. En lägre förbrukningsnivå, mindre energiomvandling, innebär alltså mindre miljöpåkänningar. På den punkten hoppas jag att vi långsiktigt kan enas. Men hittills har socialdemokraterna gått betydligt längre än vad i varje fall vi har velat göra.

Då skulle jag gå in lite grand på de följdfrågor som ställdes. Det är viktigt att konstatera, så att det inte uppstår missförstånd på den punkten, att det utredningsuppdrag som nu läggs ut är en kartläggning av nuläget. Det finns tillräckligt mycket av – kalla det gärna kommersiella – intressen som utreder de här sakerna, närmare bestämt på tre olika håll, och det gäller att till regeringskansliet få en samlad bild av detta utredningsarbete, så att vi inte behöver dubblera insatserna. Detta är alltså bakgrunden till det uppdrag som går till Vattenfall. Det finns ingen anledning att vänta. Jag delar Birgitta Dahls uppfattning att det gäller att så snart som möjligt få fram detta underlag. Vi hoppas att Vattenfall kan göra det jobbet åt oss.

Naturligtvis är inte detta ett löfte om att fortsätta utredningsarbetet. Det beror på innehållet i det material vi får in. Men det kan vara bra att få fram de tidtabeller, de förseningar, som naturligtvis ligger i varje omställningsjobb, det kan vara bra att få fram kostnaderna, som inte är tillräckligt kartlagda, och det kan vara bra att få fram de tekniska problem som naturligtvis är förknippade även med denna verksamhet, vid sidan av, vilket Birgitta Dahl själv tog upp, frågan om på vilket sätt detta påverkar elbalansen. Jag hörde Birgitta Dahls uppfattning att vid en eventuell reducering på elområdet skulle den nedgången ersättas med ytterligare kärnkraft, vilket väl innebär fler reaktorer, utöver de tretton, enligt Birgitta Dahls tidigare uppfattning. Jag bara noterar detta, jag behöver inte kommentera det just i dag.

När kartläggningen är gjord får vi naturligtvis ta in den, liksom allt annat, i det större energipolitiska beslutet. De här sakerna är också, vilket jag tycker ledamöterna i energikommissionen bör komma ihåg, beroende av det återstående betänkande som energikommissionen har utlovat till juni, dvs. det som berör säkerhet och miljö. Jag hoppas att inte energikommissionens

---

*Om en utredning
angående utnytt-
jande av kärn-
kraftsanläggning-
arna för fjärrvär-
meproduktion*

*Om en utredning
angående utnytt-
jande av kärn-
kraftsanläggning-
arna för fjärrvär-
meproduktion*

ledamöter i allmänhet degraderar detta betänkande till någon obetydlighet, för det kan det aldrig vara, från de utgångspunkter som Birgitta Dahl själv främjade när det gällde oljan. Det gäller väl även andra energislag, hoppas jag. I varje fall är detta innebörden i energikommissionens direktiv. Därför ser jag huvudbetänkandet mer som preliminära slutsatser.

Så till Forsmarksproblematiken. Energi propositionen är, med hårdaste möjliga tidtabell, planerad till den 15 december 1978. Remisstiden går alltså ut den 1 september, som jag anmälde i svaret, och vi behöver några månader på oss för att skriva propositionen. Men det innebär att regeringens ställningstagande kommer under perioden 1 september–15 december, och däri kan naturligtvis också ligga ställningstagandet till Forsmark 3.

BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Får jag först ta upp det som energiministern började med att diskutera, nämligen oljeberoendet. Jag tycker att det kunde vara bra att stiga av den här slagordshästen, där man kastar skulden för det ena eller det andra från tidigare perioder på varandra. Som Olof Johansson väl vet delar alla gemensamt ansvaret för oljeberoendet. Men den socialdemokratiska regeringen tog initiativ till en rad åtgärder för att förbättra miljön, för att förbättra reningen vid de anläggningar som använde sig av olja, för att minska vårt oljeberoende. Det finns en rad propositioner från 1960-talets slut och 1970-talets början som hade mycket hög ambitionsgrad på det här området. Sverige har faktiskt varit ett föregångsland när det gäller åtgärder för att minska förstörelsen av vår miljö. Jag tycker att vi ändå kunde låta bli att kasta sådana där slarviga epitet på varandra, särskilt om de inte överensstämmer med sanningen.

Det är inte ointressant att jämföra olika energislag. Kärnkraftens risker har haft en mycket dominerande ställning i diskussionen av de risker som är förbundna med användningen av energi i vårt samhälle. Alla tycker att det är bra att uppmärksamheten har riktats på kärnkraftens risker. Men skall man diskutera farorna för hälsa och miljö av energiproduktionen, måste man väl se till de totala effekterna på hälsa och miljö. Och sanningen är den att effekterna av vår användning av olja och fossila bränslen är oerhört mycket större än de vi får av kärnkraft.

Det som alltså många människor behöver uppmärksammas på är var de största riskerna ligger. Skulle det inte kunna vara angeläget också för centern att hjälpa till att visa på var de största riskerna totalt sett ligger och med vilka insatser vi totalt sett skulle kunna vinna mest när det gäller att skydda människors hälsa och miljö? Forskare är ju eniga om att de största riskerna från s. k. normaldrift av våra energiproduktionsanläggningar i dag kommer från oljeförbränningen och trafiken. Det är där de största insatserna behöver göras.

Det är inte alldeles självklart att man alltid får mindre påfrestningar på miljön av en lägre brukningsnivå. Vi behöver faktiskt använda energi för mycket angelägna miljöinsatser i samhället. Det är t ex. för att förbättra människors hälsa, miljö och levnadsvillkor som vi behöver energi –

exempelvis för våra bostäder eller för att göra processerna i industrin mindre slitsamma för dem som arbetar där. Olof Johanssons sätt att beskriva förhållandet är slarvigt och ytligt, och det bör vi undvika.

Jag blev besviken över att Olof Johansson i sitt inlägg redovisade att sammanställningsuppdraget som Vattenfall har fått inte är så omfattande – det kanske bara gäller det jag gjort själv under de senaste två veckorna, nämligen att begära in de olika utredningar som har gjorts av Sydkraft och Vattenfall och några till. Det kan också Olof Johansson eller någon medarbetare på departementet göra genom att ringa och samtala med några av de här människorna.

Jag hade faktiskt välvilligt tolkat energiministerns svar så, att ett mera ambitiöst utredningsuppdrag skulle läggas ut och att vi skulle få försäkringar om att utredningsarbetet skulle slutföras så att vi fick ett fullständigt beslutsunderlag till hösten. Vare sig man vill avfärda projektet eller genomföra det, behöver man väl fakta som underlag för beslutet. Skulle det inte vara pinsamt för centern, om man vill avfärda projektet, att inte ha fakta som underlag för ett sådant beslut, att agera som centerns ledamöter i kommissionen eller statsministern och säga att man över huvud taget inte vill att en sådan utredning genomförs?

Det är helt felaktigt att tolka mitt uttalande som att jag skulle mena att vi behöver flera reaktorer än de 13. Men bortfallet av elproduktion, om man tar ut fjärrvärme, understryker vårt behov av de 13 reaktorerna även i en situation som just nu, där vi på grund av lågkonjunkturen inom industrin har en nedgång i elanvändningen.

Sedan vill jag verkligen understryka att vi tar med allvar på den andra fas i utredningsarbetet som nu pågår och som gäller säkerheten och miljön. Men det är alldeles felaktigt att – som Olof Johansson och andra centerpartister gör och har gjort – påstå att vi inte alls skulle ha gjort någon bedömning av sådana frågor i det utredningsarbete som hittills har genomförts.

Till slut: Det är verkligen nödvändigt, Olof Johansson, att regeringen under hösten 1978 vidtar sådana åtgärder att vi har någon reell handlingsfrihet i vad gäller Forsmark 3. Kommer ni att göra det? Kommer det att innebära att ni ställer medel till förfogande, så att man under inga förhållanden behöver lägga ned verksamheten där eller vid STAL-LAVAL i Finspång eller vid Uddcomb, där ju arbetet med de elfte och tolfte reaktorerna nu pågår?

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Den sista frågan är mycket enkel. Det finns medel som är avsatta för nästkommande budgetår, och dessa avgränsas inte av något halvårsskifte. I övrigt hänvisar jag till det svar jag gav i mitt förra anförande.

Sedan gäller det frågan om jobbet skall slutföras eller inte. Det beror naturligtvis på det energipolitiska beslutet och prövningen enligt villkorslagen. Varför bortse från detta? Det är ju helt avgörande. Jag trodde att det var så klart att jag inte behövde nämna den saken. Om man inte får tillstånd att driva reaktorer, varför skall man då fortsätta att lägga ned kostnader eller

*Om en utredning
angående utnytt-
jande av kärn-
kraftsanläggning-
arna för fjärrvär-
meproduktion*

Måndagen den
17 april 1978

*Om en utredning
angående utnytt-
jande av kärn-
kraftsanläggning-
arna för fjärrvär-
meproduktion*

skapa stora bindningar i en utredningsverksamhet som inte kan utnyttjas. Men i avvaktan på detta är jag beredd att ta fram det beslutsunderlag som behövs. Det innebär bl. a. att vi samlar in och låter Vattenfall – observera vad det står i svaret – redovisa läget samt, om man så vill, redovisa återstående planerat utredningsarbete och enligt bedömningar eventuellt behov av kompletterande studier. Det är vad som står i interpellationssvaret, och det skall läsas precis som det står och inte på något annat sätt.

Sedan hänvisade Birgitta Dahl till arbetslösheten. Jag erkänner utan vidare, och har tidigare gjort det många gånger, att vi på energisektorn har stora omställningsproblem, men jag tycker inte att Birgitta Dahl skall komma undan så lätt. Vad det här är fråga om är att också se de tillkommande arbetstillfällena som vi håller på att skapa: hushållningsprogrammet, forsknings- och utvecklingsprogrammet, tillkommande utbyggnader på vattenkraftsområdet, installation av nio olika mottrycksanläggningar, satsning på småkraftverk – ja, jag kan räkna upp långa rader av tillkommande arbetstillfällena som kräver omställningar, Birgitta Dahl. Men det är inte bara fråga om enskilda centraliserade anläggningsplatser, utan om en ökning av sysselsättningen över hela landet med hjälp av energipolitiken.

BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Olof Johansson skall inte komma ifrån svaret på frågan om Forsmark 3 så lätt som genom att säga att de 73 milj. kr. av årets anslag, som nu får användas för nästa år, givetvis kan användas under hela året. Formellt kan detta förefalla oantastligt. Verkligheten är ju att pengarna absolut inte räcker för de utbetalningar som skall göras längre än t. o. m. december. Jag utgår från att Olof Johansson vet om det, ty något annat vore ju uppseendeväckande. Pengarna räcker inte ens till de ränteutbetalningar som skall göras före den 1 januari. Är det så, Olof Johansson, att du inte känner till det eller låtsas du bara inte känna till det?

Om säkerhetsfrågorna inte kan lösas, är det självklart att hela frågan kommer i en annan dager. Vi har i och för sig utgått från att de kan lösas. Men om nu Olof Johansson hänvisar till prövningen enligt villkorlagen så borde, om intentionerna bakom villkorlagen hade följts, ställningstagandet ha skett för länge sedan!

Olof Johansson har tidigare sagt att en sådan prövning skall ske senast före den 1 september i höst. Om man då vore angelägen att inte förlora någon tid med hänsyn till de mycket stora svårigheterna för de berörda som hotas av arbetslöshet och för de företag som hotas av nedläggning, skulle man se till att man parallellt arbetade fram ett beslutsunderlag, så att man när ställningstagandet gjorts med hänsyn till villkorlagen hade ett beslutsunderlag klart, som gjorde att man snabbt kunde komma fram till ett beslut.

Varför Olof Johansson, vill ni inte utföra detta utredningsarbete parallellt? Varför skall ni skjuta det med villkorlagen som förevändning framför er på bekostnad av många människors trygghet? Är det bara ett utslag av det eländiga taktikspel, även om säkerhetsfrågorna, som regeringen bedriver av omsorg om att befinna sig kvar i regeringsställning? Är det fråga om att låtsas

som om man i själva verket inte är djupt oenig i de här frågorna? Svara på det, Olof Johansson!

Herr talman! Det finns visserligen inte tillräckligt utrymme för att här bemöta vad Olof Johansson sade i sitt inlägg om effekterna på sysselsättningen. Men låt mig bara peka på att den jämförelse mellan de olika alternativen som energikommissionen har gjort när det gäller dessa effekter visar att det alternativ som centern hittills i olika sammanhang har företrätt på sikt är underlägset andra alternativ. De tillkommande arbetstillfällena inom energisektorn räcker inte alls till för att kompensera vad man förlorar på alla andra områden i samhället på grund av att det inte finns något utrymme för att göra de satsningar som behövs både inom industrin och inom den offentliga sektorn, exempelvis för att bygga ut barnomsorgen och långvården. Dessutom visar energikommissionens jämförelse mycket tydligt att de här tillkommande arbetstillfällena i centerns alternativ inte är varaktiga utan av relativt övergående, tidsbegränsad natur liksom att de i mycket stor utsträckning skulle innebära att människor tvingas flytta.

Centerns alternativ i energipolitiken innebär att stora delar av vårt land – det gäller viktiga orter i skogslänen i Norrland, i Bergslagen och i Värmland som redan i dag är så hårt drabbade av strukturproblemen inom industrin – skulle få ytterligare svårigheter. Därtill kommer arbetstillfällena för de anläggningsarbetare som i dag är engagerade i kärnkraftsanläggningarna liksom de arbetstillfällen som finns hos leverantörerna till dessa anläggningar. Det skulle alltså inte ens gå att bereda de människor det här gäller de arbetstillfällen man får enligt centerns modell utan att tvinga dem till mycket omfattande omflyttningar. Det skulle bli en befolkningsomflyttning i Sverige av hittills icke skådad natur. Jag tycker, herr talman, att även detta måste komma med i den här debatten.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Birgitta Dahl vill gärna vidga debatten och plädera för sitt alternativ i energikommissionen. Jag kan möjligen ha förståelse för det, men jag tänker inte inlåta mig på den debatten. Remissbehandlingen av energikommissionens alla alternativ pågår.

Jag vill däremot ta upp den fråga som hör till dagens interpellationsdebatt. Birgitta Dahl sade att regeringen vill skjuta på ställningstagandena och att man därmed förlorar tid. Om Birgitta Dahl är informerad om de här frågorna, måste det innebära att hon också är informerad om att det behövs något, eller kanske ett par, år för att bara klara de tidskrävande tekniska utredningar som krävs för att fatta ett beslut om Forsmarksstationens omvandling till värmereaktor. Sådant klarar man inte av i en handvändning.

Dessutom vill jag gärna ha papperen på bordet – det jag anfört här är muntlig information som jag har fått via Vattenfall – och därför har vi naturligtvis begärt att få dessa papper så snart som det är möjligt.

Det föreligger således inte någon långhalning i det här sammanhanget. Om dessa fakta sedan kommer att tala för eller emot projektets genomförande, måste naturligtvis bli avgörande för den fortsatta debatten, och jag är beredd

Nr 121

Måndagen den
17 april 1978

---

*Om en utredning
angående utnytt-
jande av kärn-
kraftsanläggning-
arna för fjärrvär-
meproduktion*

*Om en utredning
angående utnytt-
jande av kärn-
kraftsanläggning-
arna för fjärrvär-
meproduktion*

att därvid redovisa allt det material som kan ha framkommit i samband med de tre pågående utredningarna.

Varför skall man behandla dessa frågor på ett annat sätt än man gör med frågor beträffande all annan verksamhet? Varför skall man dubbelutreda? Varför skall man inte utnyttja det material som finns?

BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Jag noterar att energiministern, med samma arrogans som han tidigare har demonstrerat i iiknande debatter här i kammaren under vintern, drar sig ur debatten i samband med vissa frågor, när det inte passar honom att fortsätta. Jag vill också erinra om att det var energiministern som vidgade debatten genom att ta in frågan om sysselsättningseffekterna i samband med de olika alternativen i energipolitiken. Självfallet kan det inte vara trevligt för energiministern att fortsätta en debatt om sysselsättnings-effekterna, eftersom centerns sakliga argument på den här punkten inte håller och eftersom centern dessutom är djupt oenig med folkpartiet och moderata samlingspartiet i denna fråga. Jag får fortfarande inga klara besked om hur detta utredningsarbete skall bedrivas. Anledningen till att vi kräver att det skall genomföras med den största skyndsamhet är, att vi inte befinner oss i en situation, där vi kan börja från början och har full handlingsfrihet, utan i ett läge med miljardprojekt, som engagerar tusentals människor, i full gång. Många människor är för sin trygghet beroende av de beslut som vi politiker fattar, och då är varje tidsvinst som kan göras betydelsefull.

Jag vet faktiskt inte om Olof Johansson har riktigt klart för sig vilka hälsoeffekter det får på alla de människor som är berörda när de får gå månad efter månad utan att erhålla besked om sin egen situation eller vilka hälsoeffekter det har för dem som redan är arbetslösa att gå utan arbete, t. ex. i Uppland där det inte finns några andra jobb att få för dem.

Det är helt nödvändigt att regeringen nu tar sitt ansvar och skaffar fram ett beslutsunderlag, så att vi får möjlighet att ta ställning till dessa frågor snarast möjligt.

Jag har vidare, Olof Johansson, faktiskt studerat de papper som du förnekar att du har sett. Det hade inte varit svårt att skaffa dem. Det är inte så att genomgången av alla delar som behöver utredas tar två år. Det finns specialutredningar beträffande fullföljandet av vissa beslut som måste genomföras, men det finns redan nu ett beslutsunderlag som kan användas, om man vill utforma Forsmark 3-blocket så att det ger handlingsfrihet inför framtiden, också i vad gäller fjärrvärmeproduktion. Jag hoppas verkligen att du vet om att det är på det sättet. Det har jag fått redovisat både av Vattenfall och vid besök hos STAL-LAVAL i Finspång. Det blir vid en sådan förändring av turbinens utformning heller inte några fördyringar som på något avgörande sätt skulle påverka kostnadsläget i stort för detta projekt. Den miljardrullning som de av regeringen förorsakade förseningarna har lett till spelar då en betydligt större roll för att fördyra projektet och därmed öka de kostnader som vi alla får vara med om att betala.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Meddelande om interpellationssvar

1977/78:153 om säkrare sjötransporter av olja

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Interpellationen 1977/78:153 av Ingvar Carlsson om säkrare sjötransporter av olja skulle ha besvarats av mig den 24 april. Enligt överenskommelse med Ingvar Carlsson kommer interpellationen att besvaras den 8 maj 1978.

§ 7 Om frakttaxorna på malmbanan, m. m.

Kommunikationsministern Bo Turesson erhöll ordet för att besvara *Sten-Ove Sundströms* (s) den 17 mars anmälda interpellation, 1977/78:146, och anförde:

Herr talman! Sten-Ove Sundström har frågat mig dels om jag avser att vidta åtgärder för att få en ändring till stånd i gällande fraktavtal mellan SJ och LKAB för att klara sysselsättningen utefter malmbanan och i malmhamnen i Luleå, dels när jag avser genomföra en rabattering av sjöfartsavgifterna så att inte Luleå hamn missgynnas i förhållande till Narvik när det gäller malmexporten.

Gällande fraktavtal mellan SJ och LKAB löper t. o. m. utgången av innevarande år. Regeringen har inte för avsikt att gripa in i detta avtal. Det skulle strida mot den rollfördelning som gäller i sådana sammanhang. Däremot har regeringen vidtagit en rad åtgärder för att främja sysselsättningen i Norrbotten. Bl. a. kommer LKAB, efter riksdagens godkännande, att erhålla ett medelstillskott om 200 milj. kr. för att upprätthålla sysselsättningen vid företaget under innevarande år.

Vad gäller malmtransporterna till Luleå visar LKAB:s s. k. malmbaneutredning att fraktkostnaderna inte har någon avgörande betydelse vid valet av utskeppningshamn. Däremot visar utredningen att Narvik har vissa marknadsmässiga fördelar framför Luleå. Utredningen slår dock fast att Luleå skall behållas som utskeppningshamn för de kunder som vill hämta sin malm där.

Det nya systemet för statliga sjöfartsavgifter infördes samtidigt som en relativt kraftig höjning av det samlade avgiftsuttaget genomfördes. Höjningen var nödvändig med hänsyn till kravet på kostnadstäckning i farledsverksamheten. Underskottet för innevarande budgetår beräknades till ca 60 milj. kr. om inte avgifterna höjdes. Utifrån den högre avgiftsnivån fastställdes avgifterna så att den av regional- och näringspolitiska skäl motiverade avgiftsutjämnningen mellan olika hamnar och kuststräckor bibehölls. I propositionen angavs vidare att avgiftssystemet skall så långt möjligt utformas så att de svenska hamnarnas konkurrenskraft kan bibehållas.

Det nya systemet för de statliga sjöfartsavgifterna trädde i kraft den 1 april i år. Det finns således inga erfarenheter av systemets verkningar på sjöfarten på

Nr 121

Måndagen den
17 april 1978

---

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om frakttaxorna
på malmbanan,
m. m.*

Måndagen den
17 april 1978

*Om frakttaxorna
på malmbanan,
m. m.*

olika hamnar och områden. Innan sådana erfarenheter föreligger finns det inte anledning att vidta några särskilda åtgärder från regeringens sida utöver de redan beslutade, bland vilka ingår betydande nedsättningar av farledsvaruavgifterna för järnmalm.

STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret.

Bakgrunden till min interpellation är naturligtvis den ökade oron beträffande möjligheten att även i fortsättningen exportera malm över Luleå hamn samt de konsekvenser en neddragning av mallexporten skulle föra med sig på sysselsättningssidan i Luleå och i Norrbotten som helhet. Jag ser ingen anledning att i detalj upprepa de effekterna – det har jag gjort i samband med tidigare frågor till kommunikationsministern – men sammanfattningsvis rör det sig om hundratals arbetstillfällen.

I svaret på en av mina frågor i interpellationen säger kommunikationsministern att regeringen inte har för avsikt att gripa in i detta avtal. Det skulle strida mot den rollfördelning som gäller i sådana sammanhang.

Naturligtvis är det ingen som heller begär att regeringen ständigt skall gripa in i SJ:s verksamhet. Men anledningen till att jag på nytt för fram denna frågeställning är att regeringen faktiskt har gripit in i SJ:s verksamhet (nya turlistan fr. o. m. den första juni) och därvid har motiveringen enligt statsrådet varit regional- och sysselsättningspolitiska skäl. Man kan dock fråga sig varför det inte från Norrbottens synpunkt just av regional- och sysselsättningspolitiska skäl är motiverat att fundera över ett eventuellt ingripande i ett sådant här avtal.

En liten förhoppning tändes dock i detta sammanhang. Jag tänker på de löften som statsrådet gav vid sitt besök i Kiruna i september 1977.

Jag skall börja med ett par korta citat ur tidningarna dagen efter. Jag tar ett citat ur Norrbottens-Kuriren (m) torsdagen den 15 september. I stora rubriker kunde man läsa:

”Grattis LKAB! Staten betalar fraktkostnader!”

Vidare stod att läsa att man från statens sida kommer att ge kompensation och att den kommer att utgöra reda pengar. I artikeln konstateras vidare att företagsledningen för LKAB hela tiden har hävdat att det främst är de höga fraktkostnaderna som har drivit LKAB in i den ekonomiska kris som företaget befinner sig i.

Efter det här löftet har det inte hänt någonting. En del historier har börjat cirkulera bland de anställda i företaget. Enligt en av dessa var det här löftet bara ett positivt uttryck för tacksamhet för den goda middag som företaget bjöd på i samband med statsrådets besök.

Historier är en sak. Men å andra sidan kan man fundera över varför de här löftena inte följs upp på något sätt. Det har i varje fall inte hänt något.

Om jag fattat interpellationssvaret rätt knyter statsrådet också an till de här 200 miljonerna som nu kommer att gå till LKAB och antyder att det också skulle täcka det bidrag till fraktkostnader som ställts i utsikt. Det vore i så fall synnerligen underligt. Det här beloppet räcker ju inte ens till att hålla de

anställda vid LKAB:s förvaltningar i malmfälten sysselsatta, i varje fall inte samtliga. Det handlar om mellan 300 och 350 personer som nu står under direkt hot om permittering eller avsked.

Vidare säger statsrådet att den s. k. malmbaneutredningen visar att fraktkostnaderna inte har någon avgörande betydelse vid valet av utskeppningshamn. Jag vet ju inte hur statsrådet har läst utredningen – eller om han har gjort det – men faktum är att också malmbaneutredningen slår fast att kundernas önskemål om fraktkostnader kommer att utgöra en väsentlig del av möjligheterna att exportera malmen över Luleå i framtiden.

Utredningen säger också att Luleå skall behållas som utskeppningshamn för de kunder som vill hämta sin malm där. Men vilket val har egentligen LKAB:s kunder med nuvarande fraktavtal, och framför allt när det kopplas till de nya sjöfartsavgifterna? Förmodligen har denna järnvägssträcka världens högsta frakttaxor – allt talar för det och man kan även utläsa det i malmbaneutredningen. Då kan man fråga sig vilket val kunderna har på det området.

Vidare talar statsrådet i svaret om att avgiftssystemet vad beträffar de statliga sjöfartsavgifterna skall så snart som möjligt utformas så att de svenska hamnarnas konkurrenskraft kan bibehållas. Dessutom pekar kommunikationsministern på att det inte föreligger några erfarenheter av dessa avgiftssystem och att det därför ännu inte finns någon anledning för regeringen att vidta särskilda åtgärder utöver de redan beslutade.

Den delen av svaret tycker jag är minst sagt märklig, eftersom regeringen ju har beslutat om en rabattering – låt vara att den är marginell i det här sammanhanget – just med tanke på järnmalmsexporten. Man bör väl då kunna se någon form av underläge för Luleås hamn i förhållande till Narviks hamn på grund av att en viss rabattering redan gjorts, men den rabatteringen är som sagt utan tvivel bara marginell.

Detta är några av de frågeställningar som gör att man blir funderad när man läser och hör herr statsrådets svar. Det vore därför intressant att få ytterligare ett förtydligande på de här punkterna. Skall det göras någonting, eller skall man bara passivt avvakta utvecklingen på området?

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Låt mig göra några kommentarer.

Det underskott som LKAB uppvisar kan till stor del sägas härröra från det förhållandet att fraktkostnaderna på grund av den låga brytningsvolymen har blivit mycket högre än vad man räknade med när fraktavtalet ingicks.

Det är alldeles riktigt att jag i septemeber sade att staten som ägare av företaget naturligtvis måste täcka förlusterna, om verksamheten skall kunna bedrivas i fortsättningen. Det är klart att i det belopp, 200 milj. kr., som riksdagen i förra veckan på industriministerns förslag beslöt anslå kan sägas ingå kostnader som föranletts av högre malmtransportkostnader under det gångna året. Jag förstår inte varför man inte skall kunna betrakta dessa 200 miljoner som reda pengar, vilka som jag i september sade kommer att tillföras bolaget.

Nr 121

Måndagen den
17 april 1978

---

*Om frakttaxorna
på malmbanan,
m. m.*

Måndagen den
17 april 1978

*Om frakttaxorna
på malmbanan,
m. m.*

Vad sjöfartsavgifterna beträffar har de, som jag sade i mitt svar, varit i kraft endast ett par veckor, och man har alltså inte fått någon erfarenhet av dem. Men innan de trädde i kraft utnyttjade regeringen den möjlighet som finns i den författning som antogs av riksdagen i fjol att rabattera vissa varor som har särskilt låg betalningsförmåga. Till dem hör malmen. Den avgiftsrabatterning som regeringen beslöt för malmen utgör 75 %. Det kan jag inte med bästa vilja i världen kalla en marginell sänkning av avgiften, utan den är ju i stället utomordentligt stor.

STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag noterar med förvåning att detta som utlovats tidigare – att man skulle få fraktbidrag – nu har bakats in i de allmänna pengar som var absolut nödvändiga för att LKAB skulle hålla en del av de anställda i malmfälten i sysselsättning. Det är ju trots allt 300–350 personer där som förmodligen måste gå så småningom. Det betyder också att man har fått ett direkt hot mot de anställda vid Luleå malmhamn.

Vi föreslog från vår sida 300 milj. kr. Det skulle ha motsvarat åtminstone de pengar som behövdes för malmfältens del.

Beträffande sjöfartsavgifterna är det klart att 75 % av farledsvaruavgiften låter väldigt mycket. Men vad innebär det egentligen? 75 % av vad? Det är mycket lätt att undersöka – och det kunde också kommunikationsministern ha gjort redan innan det här systemet började verka – vad detta innebär totalt sett för Luleå hamn gentemot Narvik. Jag vill ta ett exempel. De uppgifter det här gäller finns kontinuerligt hos LKAB; det är inga problem med att få tag i dem.

Jag skall jämföra vad det kostar för ett malmfartyg som heter Nikkala, 76 000 dödviktston, att angöra Luleå resp. Narvik. För Luleås del kostar det med de nya avgifterna 205 980 kr. Att gå till Narvik kostar för den här båten 82 972 kr. Om man tar bort hela farledsvaruavgiften för Luleås del, innebär det att kostnaden blir 136 430 kr., medan den alltså för Narviks del fortfarande är 82 972 kr.

Inom ramen för de nya sjöfartsavgifterna är det ju inte bara farledsvaruavgiften som man har möjlighet att rabattera utan också fyavgiften; det är kanske den tyngsta posten. Jag vill då vidga interpellationen och också fråga om kommunikationsministern avser att ta något initiativ när det gäller fortsatt rabatterning. Jag tänker alltså bl. a. på fyavgifterna.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Jag förstår mycket väl att man betraktar de svenska avgifterna för sjöfarten som höga. Så är det också med luftfartens avgifter. Men det sammanhänger med att vi lever i ett land där kostnadsnivån är hög – bland de högsta i världen.

Att detta höga kostnadsläge slår igenom på avgifterna beror på ett beslut av riksdagen, nämligen att sjöfartsverkets kostnader skall betalas genom avgifter. Det är regeringens – och i första hand min – självklara skyldighet att se till att detta riksdagsbeslut efterlevs. Så har inte skett tidigare. Sjöfarts-

verket har under en följd av år lämnat stort underskott. Det ackumulerade underskottet vid det här budgetårets ingång rör sig om 120–130 milj. kr. Men skall regeringen leva efter de beslut som riksdagen har fattat, så måste vi se till att vi inte bara betar av det underskottet utan också förhindrar att nya underskott uppkommer.

Detta är förhållanden som naturligtvis kan ändras, men det fordrar i så fall nya beslut av riksdagen.

STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag skall börja med att citera litet ur trafikutskottets betänkande nr 8, s. 6, i anslutning till beslutet om de nya sjöfartsavgifterna:

”Utskottet vill kraftigt betona vikten av att det nya avgiftssystemet ej får missgynna de svenska hamnarna i förhållande till hamnar i utlandet. --- Bl. a. bör de i motionen 1977/78:88 påtalade konkurrenssvårigheterna för Luleå hamn beträffande exporten av järnmalm kunna aktualiseras i detta sammanhang.”

Längst ner i samma stycke står slutligen: ”Med hänsyn till --- det i övrigt anförda förutsätter utskottet sålunda att syftet med motionärernas förevarande yrkanden i allt väsentligt kommer att tillgodoses ---.”

Jag har försökt att med hjälp av några enkla siffror peka på vilken nackdel Luleå hamn har i förhållande till Narvik och hur viktigt det är med en ordentlig uppföljning av riksdagsbeslutet och att man alltså får en ordentlig rabattering. Det går inte att tala om 75 % på farledsvaruavgiften när det, även om man tar bort hela den delen, ändå skulle röra sig om en merkostnad på åtskilliga tusentals kronor, dvs. skillnaden mellan 136 430 kr. i Luleå och 82 972 kr. i Narvik när det gäller just den malmbåt som jag nämnde i mitt exempel.

Man måste också, som jag ser det, vidta rätt snabba åtgärder på det här området, men då naturligtvis i koppling med att åstadkomma något radikalt när det gäller frakttaxorna på malmbanan. Det vore ytterst väsentligt om kommunikationsministern efter alla de löften som avgetts och efter alla skrivelser och uppvaktningar från LKAB och de fackliga organisationerna nu verkligen kunde agera i det här fallet. För länet, för Norrbotten, är det utfärdad massor av löften under de senaste åren, men just de senaste månadernas utveckling har slagit väldigt hårt. Man tycker att det nu bör vara dags att förverkliga litet av det som utlovats. Är det inte snart dags, statsrådet Turesson, att ge sig i kast med åtminstone den del av problemen som gäller sjöfartsavgiften?

Överläggningen var härmed slutad.

Måndagen den
17 april 1978

*Om verkningarna
av att företag och
produktion flyttas
från en kommun
till en annan*

§ 8 Om verkningarna av att företag och produktion flyttas från en kommun till en annan

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Hans Peterssons* i Röstånga (fp) den 28 mars anmälda interpellation, 1977/78:149, och anförde:

Herr talman! Hans Petersson i Röstånga har frågat mig om det kan ligga i linje med regeringens näringspolitiska filosofi att med olika statliga stödåtgärder medverka till att flytta företag och produktion från en kommun till en annan, då nettoeffekten i sysselsättningshänseende är praktiskt taget noll.

Frågan har ställts mot bakgrund av Euroc-koncernens aviserade nedläggning av produktionen vid dotterbolaget TeknoTerm AB i Svalöv, samtidigt som en motsvarande utvidgning av verksamheten görs vid koncernens fabrik i Kalmar. För denna utvidgning har fråga om statligt regionalpolitiskt stöd aktualiserats.

Av kungörelsen om statligt regionalpolitiskt stöd framgår att vid investering som sker i rationaliseringssyfte och inte medför ökad sysselsättning i verksamheten utgår stöd om verksamheten direkt eller indirekt har avgörande betydelse för sysselsättningen på orten. Vidare krävs att verksamheten inte kan fortsättas utan att rationaliseringen kommer till stånd och att rationaliseringen inte kan genomföras utan statligt stöd. När det gäller lokaliseringsbidrag eller avskrivningslån fordras dessutom att det föreligger vad som i kungörelsen kallas synnerliga skäl.

Regeringen har ännu ej tagit ställning till frågan om statligt regionalpolitiskt stöd i det aktuella fallet, men det kan naturligtvis hävdas att varken nuvarande verksamhet i Svalöv eller den i Kalmar har rationell volym. Om man inte vill lägga ner båda fabrikerna återstår då att bygga ut en av dem till erforderlig storlek. Enligt min mening bör staten inte lämna stöd till en rationalisering av senast nämnd typ, om inte Euroc-koncernen tar ansvar för att även de anställda i Svalöv bereds fortsatt sysselsättning.

HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Det är givetvis fullt befogat att kommuner med hjälp av en aktiv näringspolitik försöker dra till sig företag, detta för att skapa sysselsättning åt sina invånare och för att kommunen skall utvecklas och inte präglas av stagnation eller t. o. m. tillbakagång. De kommunala greppen för att nå dessa mål har förvisso under årens lopp varit mångskiftande. För en del kommuner har det betytt framgång, för andra däremot svikna förväntningar. Företagen har självfallet försökt dra fördel av konkurrensen kommunerna emellan och ofta etablerat sig där villkoren har varit de bästa. Ibland har de kanske varit alltför bra.

När så sysselsättningsläget kärvat till sig blir dragkampen intensivare. Och i denna dragkamp synes ibland ingå redan etablerade företag – i synnerhet när samma företag har produktionsenheter på olika orter. Gradvis har staten blivit alltmer involverad, detta i akt och mening att lokalisera företag till undersysselsatta orter eller regioner, för att rädda företag som har betydelse

för en hel bygd osv. Det är naturligtvis både självklart och riktigt. Men de olika statliga åtgärderna får inte bli ett medel som hjälper till att flytta företag från en kommun till en annan utan att man vinner andra effekter än att det kan vara ekonomiskt lönande för det flyttande företaget.

I dag möter man tyvärr ofta den uppfattningen att statliga medel bidrar till att öka dragkampen om företag olika kommuner emellan. Jag har i min interpellation i korthet försökt beröra det principiella problemet mot bakgrunden av ett aktuellt fall. Jag tackar industriministern för det avgivna svaret, ett svar som jag tolkar som mycket positivt.

I den principiella delen hänvisar statsrådet till kungörelsen om statligt regionalpolitiskt stöd. Jag skall för min del inte diskutera kungörelsen; jag vill bara konstatera att den – och detta kanske är nödvändigt – innehåller oklara och subjektiva värderingar. Jag tänker då på sådana uttryck som "har avgörande betydelse för sysselsättningen i bygden", "synnerliga skäl" osv. Dessutom vill jag uttrycka förhoppningen att denna kungörelse inte skall kunna användas för att skapa sysselsättning i en kommun om den samtidigt skapar motsvarande arbetslöshet i en annan.

I den del av interpellationen som berör TeknoTerm AB i Svalöv rör det sig om en föreslagen nedläggning av denna fabriksenhet och en flyttning av verksamheten till Kalmar. 70 arbetstillfällen försvinner från Svalövs kommun. Lika många lär skapas i Kalmar. För detta söker koncernen statligt regionalpolitiskt stöd. I fabriken i Svalöv tillverkas kylvärmepumpar och kylvärmeåtervinnare för butiker och andra användningsområden inom kylvärmetekniken. Det är alltså en högt specialiserad produktion, en produktion som ligger i takt med tiden. I Kalmar tillverkas värmepannor. Det rör sig alltså om två vitt skilda områden, om två vitt skilda tekniker. De anställda i Svalöv frågar sig förvånat om det kan vara vettigt att staten skall träda in med regionalpolitiskt stöd – ett stöd som medverkar till att göra dem själva arbetslösa – för att uppföra en ny fabriksbyggnad i Kalmar för en kostnad av i runda tal 25 miljoner. Dagligen upplever de ju att de har en väl fungerande produktionsanläggning, att byggnaden är modern, att det finns möjligheter för utbyggnad osv.

Nu kan jag bara med glädje konstatera att industriministern inte är beredd att föreslå statligt regionalpolitiskt stöd om inte Euroc-koncernen tar ansvar för att de anställda i Svalöv bereds fortsatt anställning. Det måste såvitt jag förstår vara det enda vettiga. Och för att nu inga som helst missförstånd skall uppstå, så förutsätter jag att denna formulering självfallet innebär en anställning i Svalövs kommun och inte ett erbjudande om att få flytta till en nyuppförd fabrik i Kalmar. Vill industriministern vara vänlig och bekräfta detta?

Till sist, herr talman, en något hypotetisk fråga, som dock har en realistisk anknytning med hänsyn till de uppgifter jag fått. Antag att under givna förutsättningar – dvs. fortsatt anställning i Svalöv, utvidgning av nuvarande produktion i Kalmar osv. och med hjälp av statligt stöd – den omtalade 25-miljonersfabriken byggs. Om produktionen då visar sig olönsam uppkommer kanske kravet på att flytta TeknoTerms produktion från Svalöv. Frågan blir

---

*Om verkningarna
av att företag och
produktion flyttas
från en kommun
till en annan*

*Om verkningarna
av att företag och
produktion flyttas
från en kommun
till en annan*

alltså: Kan en koncern på detta sätt komma runt befogade villkor när det gäller regionalpolitiskt stöd och hur påverkar det i så fall det utbetalade statliga stödet?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Får jag svara på den senast ställda frågan först, rent principiellt. Här blir det i första hand fråga om ett lokaliseringslån, och självfallet har företaget ett ansvar för att uppfylla de villkor som är förknippade med detta lån. Skulle förutsättningarna för lånet radikalt förändras är företaget självfallet också i princip återbetalningsskyldigt när det gäller lånet liksom över huvud taget när det gäller det regionalpolitiska stöd som har lämnats i det aktuella fallet.

Jag vill inte ge mig in på en hypotetisk diskussion utifrån det här speciella projektet, eftersom det befinner sig på ett stadium av beredning, där det inte vore rimligt att ta upp en diskussion om hur beslutet kan komma att gestalta sig. Men min principiella inställning är alltså: Om inte företaget förmår fullgöra de åtaganden det har gjort är självfallet också det regionalpolitiska stöd som har utgått förverkat.

HANS PETERSSON I Röstånga (fp):

Herr talman! Jag förstår industriministerns tveksamhet när det gäller att diskutera en hypotetisk fråga. Det är möjligt att jag verkar alltför misstänksam, som försöker konstruera problem som kanske inte uppstår i verkligheten. Bakgrunden är denna, och det är väl knappast någon hemlighet: Det har uttryckts tveksamhet om huruvida företaget i Kalmar skulle ha någon framtid som tillverkare av pannor på 1980-talet. Där är vi snart, och ett sådant förhållande skulle i sig innebära en nedtrappning av denna verksamhetsgren. Då behövs naturligtvis ett nytt produktprogram, vilket skulle kunna bestå av kylvärmepumpar och kylvärmeåtervinnare, dvs. de produkter som i dag framställs i Svalöv. Därpå beror min tveksamhet och den hypotetiska frågan.

Sedan bad jag industriministern om en bekräftelse – och industriministern glömde att ge den – på att de anställningar som det rör sig om skall ske i Svalövs kommun och inte innebära ett erbjudande om att följa med till Kalmar.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Får jag komplettera mitt svar till Hans Petersson i Röstånga med att säga följande.

Beträffande frågan var de anställda i Svalöv kan beredas fortsatt sysselsättning kan jag självfallet inte ge mig in i en detaljdiskussion. En strävan måste vara att sysselsättning kan beredas på vederbörandes bostadsort, men jag kan inte på detta stadium låsa förutsättningarna. Vi tar upp en diskussion med företaget utifrån förutsättningen att de anställda kan beredas sysselsättning i Svalöv, men huruvida detta önskemål till punkt och pricka går att uppfylla kan jag i dag inte diskutera.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om den statliga tekopolitiken

Nr 121

Måndagen den
17 april 1978

---

*Om den statliga
tekopolitiken*

Industriministern NILS ÅSLING erhöill ordet för att besvara *Jörn Svenssons* (vpk) den 28 mars anmälda interpellation, 1977/78:151, och anförde:

Herr talman! Jörn Svensson har frågat mig

dels vid vilken nivå mellan dagens knappt 45 000 människor och ett sämsta prognosalternativ av 6 000 människor som jag anser att svensk tekoindustri skall ligga,

dels varför både regeringspartierna och socialdemokraterna avslog vpk:s krav på att skydda nuvarande nivå på sysselsättningen inom tekoindustrin,

dels vid vilken nivå jag anser att importandelen inom konfektion och trikå skall stanna och om denna nivå är högre än dagens,

dels om regeringen arbetar med någon plan för att tillskapa alternativa arbeten inom Sjuhäradsbygden och om så ej är fallet varför man inte gör det.

Regeringens tekopolitik grundas i huvudsak på följande målsättningar.

Vi måste av nationella säkerhetsskäl slå vakt om för landet nödvändig produktionskapacitet på tekoområdet. Mot bakgrund av de mål för försörjningsberedskapen som har antagits av riksdagen (propositionen 1977/78:42) kan kapaciteten inom branschen ännu bedömas vara tillräcklig om man undantar vissa avgränsade områden.

Ett sådant undantag är exempelvis bomullsindustrin, där kraftfulla åtgärder har satts in för att bibehålla en nödvändig produktionskapacitet.

Som jag tidigare har haft tillfälle att framhålla här i kammaren är sysselsättnings-skäl ingen internationellt hållbar motivering för att med direkt statligt stöd på sikt vidmakthålla en hel bransch vid en viss storlek. Även andra skäl talar naturligtvis mot att i stor omfattning bibehålla produktion som inte är konkurrenskraftig.

Det har således ännu inte varit möjligt att hindra en fortsatt nedgång inom stora delar av tekoindustrin. Vi måste därför se till att nedgången sker med så stor hänsyn som möjligt till de sociala konsekvenserna för de människor som berörs. Vi har här satt in det särskilda äldrestödet för tekoindustrin. En kraftfull begränsning av lågprisimporten har införts. Regeringen har vidare tagit initiativ till en rad åtgärder i syfte att skapa ersättningssysselsättning på de orter, bl. a. inom Sjuhäradsbygden, som berörs av nedgången inom bl. a. tekobranschen. Jag har tidigare vid flera tillfällen redovisat dessa åtgärder för riksdagen, senast vid en interpellationsdebatt den 11 april.

Som en viktig del i regeringens tekopolitik ingår också omfattande industripolitiska satsningar på de utvecklingsbara delarna i branschen. Jag vill här erinra om rationaliseringsstödet som syftar till att öka effektiviteten inom konfektionsindustrin, stödet för att utveckla en framgångsrik export och det extraordinära finansiella stöd i form av särskilda strukturgarantier som syftar till att hjälpa den livskraftiga delen av tekobranschen att komma över den nuvarande krisen.

Mot bakgrund av dessa målsättningar för tekopolitiken och det synnerligen

omfattande och samordnade batteri av åtgärder som har beslutats – jag har här inskränkt mig till de viktigaste – är det för mig obegripligt hur Jörn Svensson i motiveringen till sina frågor kan beskriva detta som att varje antydan till politisk målsättning beträffande den svenska tekoindustrin saknas.

Med detta anser jag mig i stort sett ha besvarat Jörn Svenssons frågor. Låt mig för tydlighets skull lägga till följande.

Vad gäller Jörn Svenssons frågor om sysselsättningen och importandelen på tekoområdet är det, som har framgått av vad jag har sagt, enligt regeringens synsätt inte möjligt att inrikta tekoåtgärderna på att behålla antalet anställda eller importen vid en viss fixerad nivå.

Vad gäller frågan om att tillskapa alternativa arbeten inom Sjuhäradsbygden är de olika aktiviteter som regeringen har initierat enligt min mening f. n. tillräckliga. Jag är självfallet beredd att överväga ytterligare åtgärder om så skulle visa sig nödvändigt.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Jag noterar att intresset för tekokrisen just i dag inte är på toppunkten i riksdagens kammare.

Svaret är som sig bör avgivet på det särskilda språk som jag brukar kalla riksdags- och regeringssvenska. Typiskt för det språket är att det sällan går att använda för en rak, enkel och klar kommunikation. Däremot är det mycket användbart när man vill undvika att besvara frågor och ändå synas besvara dem eller när man vill tala intresserat och utförligt om viktiga samhällsproblem utan att för den skull egentligen säga något. Jag vill ge industriministern den komplimangen att han hör till kammarens absoluta mästare när det gäller att använda den sortens språk. Han kan nästan mäta sig med både statsministern och oppositionsledaren.

Nu är det dock inte bara så att industriministern egentligen inte svarar på mina frågor. Det är också så att han är oklar beträffande stora delar av regeringens egen syn. Det han sagt i dag stämmer inte med vad han sagt i andra sammanhang. Jag skall återkomma till den sidan av frågan.

Jag tar upp fem skilda punkter av tekoproblemet, som berörs i interpellationen och i svaret.

Först och främst säger industriministern att man inte kan inrikta tekopolitiken på en viss sysselsättningsnivå i framtiden. Varför inte det? Varför måste man acceptera den totala mållösheten? Varför måste man bara sitta och finna sig i att tekoindustrin raseras och folk kastas ut i arbetslöshet? Industriministern är väl inte så fixerad vid de manchesterliberala ekonomiska teorierna att han fullständigt böjer sig.

Och även om man nu skulle böja sig för en viss marknadsutveckling som man av en eller annan anledning anser oundviklig, kan man ju ha något begrepp om proportionerna. Även om man inte har en viss styrningsplanering för att styra fram en viss målsättning för tekoindustrin när det gäller antalet jobb utan bara har en anpassningsplanering, som avser att följa upp

---

*Om den statliga
tekopolitiken*

den utveckling som det privata kapitalet och marknadskrafterna driver fram, kan man ju för den skull ha en uppfattning om var denna utveckling kommer att hamna. Det går nämligen att kalkylera en målsättning för den totala sysselsättningen. Man vet ungefär hur konsumtionen av tekovaror utvecklas, och det man inte vet kan man beräkna med hänsyn till ändrade ekonomiska förhållanden. Man kan göra rimliga kalkyler över köpkraft och konsumtionsmönster, och sådana har f. ö. redan gjorts i en rad skilda sammanhang, bl. a. när det gäller tekovaror. Om man kombinerar detta med kalkyler över export och import, så får man ett mått på underlaget för svensk produktion av skilda typer av tekovaror. När man sedan lägger in vad man vet om produktivitetens utvecklingen, kan detta underlag vid varje given nivå i princip översättas i antal arbeten.

Industriministerns dunkla och obestämda svar visar bara att man inte alls är intresserad av detta inom regeringen. Det är egentligen detsamma som att man inte är intresserad av hur många människor som skall berövas sina jobb. Med en sådan mållöshet, med en sådan brist på kvantifieringar, kan man ju heller aldrig beräkna anslag och omfånget av arbetsmarknadsåtgärder, socialpolitiska insatser eller annat. Det är att lämna tekoindustrins och tekoarbetarnas öde åt slumpen. Det är det jag har kallat brist på tekopolitik.

Bland de åtgärder industriministern sedan åberopar är de nya importöverskommelserna. Lågprisimporten skall skäras ner, lovar Nils Åsling. Ja, det är nog bra, men frågan gäller hur mycket. Skäras ner i förhållande till vad? Det framgår inte av svaret. Vi har fått mycket drastiskt ändrade förhållanden under 1970-talet. 1974 var importandelen för konfektion och trikså litet över 50 %, räknat jämnt över på alla produkter. 1976 hade andelen drastiskt stegrats till 67 %. Under 1977 torde den ha stigit till ca 75 %. Till vilken nivå skall den då skäras ner? Om man vill bevara den nuvarande sysselsättningen inom konfektion och trikså måste man av allt att döma ner till i närheten av 1974 års nivå. Men efter vad jag kan läsa mig till är det inte detta regeringen strävar efter. Det skulle nämligen kräva att man skar bort hela eller större delen av importen från mer eller mindre renodlade fascistländer som Thailand, Taiwan, Hongkong och Singapore. Det är vad vpk har krävt i olika sammanhang. Det är också mot den bakgrunden vi kritiserat den socialdemokratiska oppositionen, som å ena sidan säger att den vill behålla sysselsättningen inom teko och å andra sidan säger att den vill acceptera en importandel av 70–75 %. Det menar vi är två mål som är oförenliga med varandra. Om man över huvud taget har något som helst begrepp om vilken sysselsättning man vill bevara, då måste man också kunna ange åtminstone vilken importnivå som är den önskvärda. Jag frågar alltså på nytt: Vad anser industriministern vara en önskvärd nivå för importen? Och med vilken sysselsättningsnivå är denna nivå förenlig, enligt hans mening, ifall övriga faktorer förblir oförändrade?

Vidare vill jag kritisera den medvetet oklara karaktär regeringens talesmän alltför ofta ger åt sina uttalanden i tekofrågan. Olika talesmän för regeringspartierna gör nämligen helt motstridiga offentliga uttalanden. De säger en sak

om de är folkpartister, en annan sak om de är centerpartister. De säger en sak i Kinna, en annan sak i Stockholm. De säger en sak om de är lokala riksdagsmän, en annan sak om de är ministrar. Och industriministern själv genererar sig uppenbarligen inte för att säga ett när han är ute på lokalplanet och ett annat när han står i riksdagen.

När industriministern var i Mark nyligen sade han att det inte alls var fråga om att minska sysselsättningen inom den statliga tekokoncernen – detta i polemik mot den propaganda som bl. a. den lokala vpk-gruppen gick ut med i samhället den dagen. Men den 16 mars sade han enligt riksdagsprotokollet att regeringspropositionen i frågan byggde på förutsättningen att 1 500–2 000 jobb inom koncernen skulle bort.

När industriministern var i Mark nyligen sade han: Vi har inte råd att förlora ett enda tekojobb. Det var naturligtvis ett populärt yttrande. Men den 16 mars sade han i riksdagen att det är ”ofrånkomligt att acceptera en fortsatt nedgång inom tekoindustrin”.

Varför ger Nils Åsling inte folk ute i Sjuhäradsbygden och på andra orter ett rakt besked? Varför säger han en sak i Mark och en annan sak i Stockholm? Varför inte säga det han hela tiden tänker – nämligen att regeringens politik går ut på att tekoindustrin skall fortsätta minska sin sysselsättning och att Nils Åsling i princip inte ser något slut på den processen eller i varje fall inte är beredd att ange någon miniminivå där man kan tänka sig att processen tar slut?

Den 16 mars sade industriministern i riksdagen att 1976 och 1977 års kapacitet inom tekoindustrin var mer än tillräcklig sett ut beredskapssynpunkt. Och han förutsåg ytterligare nedskärningar i framtiden. Min fråga är återigen: Vid vilken nivå skall detta sluta? Industriministern tycks antyda i sina yttranden att det finns ett slags miniminivå, som är betingad av försörjningsberedskapen vid en eventuell avspärrning. Var ligger denna miniminivå? Och är det den miniminivån som så att säga utgör regeringens faktiska målsättning för tekoindustrin? Någon uppfattning om detta måste väl ändå Nils Åsling som industriminister ha. Det är ju meningslöst att fatta beslut om en försörjningspolitisk målsättning och sitta i regeringskansliet och utforma en proposition om en försörjningspolitisk målsättning om man inte vet vad den egentligen innebär.

Hur är det möjligt att ha en så dogmatisk och 1800-talsmässig syn på industriutveckling, marknad och konkurrens som den industriministern redovisar här och har redovisat i andra sammanhang? Med denna gamla manchesterliberalism blir ju allting som händer i ekonomin någon sorts oundviklighet. Tekokrisen blir någonting obönhörligt som man bara måste underkasta sig. Hör bara på vad industriministern säger i olika sammanhang: Sysselsättnings-skäl är ingen hållbar motivering för att med statsstöd upprätthålla en bransch – produktion som inte är konkurrenskraftig skall inte bibehållas. Så låter det: passivt och undergivet, en underkastelse under de s. k. marknadskrafterna.

Det är självklart att så länge vi lever och verkar i ett kapitalistiskt samhälle så måste var och en inse att man inte kan fullständigt åsidosätta de

ekonomiska lagar som där finns. Men också i ett kapitalistiskt samhälle kan ekonomiska lagar fås att fungera på skilda sätt. Vi vet att även de privata kapitalägarna åsidosätter konkurrens och teoretiskt renodlade marknadskrafter – och gör det mycket framgångsrikt. Det kan naturligtvis också staten göra genom olika åtgärder. Konkurrenskraften är nämligen inget givet som man bara underkastar sig. Den kan påverkas genom olika prissättningsmetoder, genom lägre kapitalkostnader, genom restriktioner mot ren dumping osv. Men det förutsätter att man verkligen företar medvetna åtgärder och att man följer upp dem. Man kan inte bara ösa ut hundratals miljoner i stöd åt privatföretagen och sedan inte påverka vare sig medlens användning eller ägande- och maktförhållandena inom branschen.

För det femte är industriministern förvånad över att jag anklagat regeringen för att sakna målsättning för tekoindustrin. Men en sådan anklagelse är väl ändå helt berättigad. När Nils Åsling själv inte vet hur många som skall avskedas, när han inte vet vilken importnivå som skall eftersträvas, när han inte vet var minimigränsen går för en beredskapspolitiskt acceptabel inhemsk tekoproduktion, ja, då har man ju ingen tekopolitik. Vet man inte vart man syftar, kan man inte gärna ha någon politik för ett sådant mål.

Nu hänvisar Nils Åsling till sin redogörelse i riksdagen den 11 april – efter det att min interpellation inlämnats. Där har han, enligt utsago, lagt fram ett program för att skapa alternativ sysselsättning. Vad är det för något han benämner alternativ sysselsättning? Ja, inte var det mycket han kom med den 11 april, om man får tro riksdagens protokoll.

Borås, Mark och Ulricehamn skall ingå i den grå zonen. De kan också tänkas få direkt lokaliseringsstöd, inte bara lokaliseringslån. Det skall alltså vara en del i ansträngningarna att skapa alternativa arbeten i stället för den tekoindustri som vacklar. Men vad ger det för jobb? Det ger inga jobb, det är ju bara ett löfte att Sjuhäradsbygden kan få stöd, om någon privatföretagare vill ställa upp och begära sådant, dvs. om det finns lokaliseringsbara företag. Men för att skapa sådana gör ju regeringen ingenting. Att hitta lokaliseringsbara privatföretag i dag tillhör som bekant inte det lättaste.

Det har tillsatts en arbetsgrupp inom länsförvaltningen, säger industriministern vidare. Den har fått pengar för att leta upp ersättningsproduktion. Ja, den har ju blivit sorgligt ryktbar på kuppen, höll jag på att säga. Den här gruppen har bl. a. sysslats med det s. k. Indevoprojektet, som blivit något av en läns-skandal i Älvsborg. Det är projekt som, enligt företagareföreningens chef, hittills givit fem arbeten.

Statsföretag har fått 2 milj. för att söka ersättningsproduktion. Hittills har inget kommit ut av detta. Vi vet också att statsföretag pressas av den ekonomiska krisen och av krav från många bygder.

Sedan nämner industriministern som en del i det – som han säger – medvetna batteri av åtgärder han har låtit genomföra rationaliseringsstödet. Ja visst, jag tvivlar inte ett ögonblick på att det kan vara riktigt att i en eller annan form – kanske inte i just den här formen – understödja en *rationalisering inom delar av tekoindustrin*. Men det var inte det jag frågade efter, utan jag frågade efter sådant som kunde skapa alternativ sysselsättning,

för rationaliseringsstödet skapar ju inte ny sysselsättning. Man kan säga att det skyddar vissa av de existerande jobben, genom att ge dem bättre förutsättningar, men det skapar inga nya jobb i stället för den stora nettominskning som kan väntas inom tekobranchen. Detsamma gäller äldrestödet. Det är en defensiv, upprätthållande åtgärd som avser att hindra att vissa jobb går förlorade innan en viss tid förflutit. Men de skall ändå förloras, det är trots allt meningen, och det skapas inte ett enda nytt jobb genom äldrestödet, som kan ge bestående underlag för sysselsättningen inom Sjuhäradsbygden. Det är åtgärder som inte hör till den delen av industripolitiken, utan till den defensiva arbetsmarknadspolitiskt inriktade delen.

Älvsborgs läns landsting är angeläget om att få bygga vårdhem. Men enligt de uppgifter jag har har man inte fått ett öre i statsstöd för det. Och jag frågar: Är det också ett led i regeringens skapande av alternativ sysselsättningspolitik för länet?

Det enda konkreta industriministern kom med den 11 april var lokaliseringsringen till Borås av en enhet från industriverket. Det är ju bra. Men jag vill fråga: Hur många jobb ger det i förhållande till de ca 10 000–15 000 jobb inom tekoindustrin som f. n. vacklar, och som, om ingen drastisk ändring i den förda politiken sker, kommer att försvinna inom de närmaste åren.

Kort sagt: Regeringen har ingen uppfattning om hur många jobb som kommer att försvinna inom teko med nuvarande politik. Man har ingen målsättning för hur många jobb som skall tillskapas. Man gör inga investeringar. Man har inget program och ingen plan, där man samordnar observationer av problemen och den väntade sysselsättningsminskningen med åtgärder för framtiden. Man öser ut statliga pengar utan att veta vad de skall ge och utan att veta var Sjuhäradsbygden skall hamna. Bara en sak är klar för Nils Åsling, och det är uppenbarligen att tusentals jobb skall bort inom teko. Om nu det är så klart för honom som det tydligen är, att döma av en lång rad yttranden till riksdagsprotokollet, tycker jag att han skulle säga det rent ut när han befinner sig i Mark.

Jag skulle vilja sluta med att fråga: Vad är regeringens målsättning för Sjuhäradsbygden? Skall den totala sysselsättningsbasen i bygden under åren framöver minska, skall den öka eller skall den behållas vid den nivå som den hittills haft? Och om industriministern väljer att besvara frågan, som jag tror att han kommer att göra, med att sysselsättningsbasen skall bibehållas, hur skall de tusentals jobb som då förloras inom tekoindustrin, i enlighet med vad som är förenligt med regeringens syn, kunna ersättas? Hur skall dessa åtgärder, som industriministern redovisade den 11 april, någonsin kunna ersätta ett så stort sysselsättningsbortfall? Vad planerar regeringen i stället för att skydda sysselsättningen inom Sjuhäradsbygden?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Först och främst vill jag betona för Jörn Svensson att regeringen har varit och är intensivt sysselsatt med den problematik som han tar upp i sin interpellation. Vi är naturligtvis oroade av nedgången i sysselsättningen inom tekobranchen, och vi har – för att nu upprepa ett

yttrande av mig som Jörn Svensson citerade – inte råd att förlora ett enda jobb inom svensk tekoindustri. Det är otvetydigt så. Men frågan är, om man vill bedriva en realistisk debatt, vad vi har för instrument att hävda sysselsättningen på nuvarande nivå. Den diskussionen, som vi har fört här i kammaren ett antal gånger, är också den väsentliga, eftersom det är den som avgör hur politiken skall utformas.

Tyvärre har vi med våra handelspolitiska ambitioner, som det råder bred enighet om här i kammaren, inte möjligheter att låsa sysselsättningen i tekobranschen till en viss, bestämd nivå f. n. Låt oss ha detta klart för oss som en meningsfull bas för den här diskussionen.

Jag tycker nog att Jörn Svensson är litet vårdslös med sina framtidsprofetior. Han talar här om en minimiprognos på 6 000 sysselsatta i tekoindustrin. Jag undrar var den siffran kommer ifrån. Det är i varje fall ingen prognos som vi från industridepartementets sida har tagit fram. Det skulle vara intressant att få veta detta – om nu inte Jörn Svensson helt enkelt är ute för att skapa pessimism i branschen och måla upp en svart och dystert framtid.

Vi har problem i dag, men man måste ändå komma ihåg att det uppenbart ändå finns ljusa inslag i bilden. Tekoindustrin har t. ex. haft stor nytta av de insatta åtgärderna, av devalveringen, av äldrestödet. Vi har ännu en stor och delvis expanderande export av svenska tekoprodukter, vilket ju vittnar om en konkurrenskraft även i den här branschen sektorsvis. Vi har lyckats rätt bra med förhandlingar med lågprisländerna. Över huvud taget finns här en rad faktorer som ändå pekar mot att vi nu kan bromsa upp nedgången i sysselsättningen inom tekobranschen.

Jörn Svensson vill alltså ha en viss, bestämd nivå fixerad för tekoproduktionen. Efter riksdagsbeslutet häromveckan pågår ju i regeringskansliet arbetet med den plan som regeringen i fjol föreslog skulle upprättas för att hävda en från försörjningsberedskapssynpunkt rimlig produktion här i landet. När den planen är klar kommer den att föreläggas riksdagen, och då kommer vi också att föreslå de åtgärder som är erforderliga för att upprätthålla de nivåer som bedöms vara önskvärda och nödvändiga inom olika sektorer.

När Jörn Svensson i sina punkter här tar upp lågprisimporten och säger att man skulle kunna klara den genom att gå fram mycket restriktivt mot vissa icke önskvärda fjärran regimer, bör han rimligen hålla i minnet att det här är fråga om länder med olika styrelseskick. När man, som vi har gjort, ger sig in i en förhandling om kvoterna för importen från lågprisländerna, får man vara beredd att förhandla över hela linjen efter någorlunda ensartade villkor och med någorlunda likartad attityd från svensk sida, om man vill vinna ett internationellt förtroende och få genomslagskraft i den förhandlingsposition man har intagit.

I Mark skulle jag, när Jörn Svensson och jag möttes i en debatt – något ensidig visserligen men dock en debatt – ha sagt att målsättningen för den statliga tekoindustrin skulle vara att inte gå ned i sysselsättningen. Det är en fullständig nyhet för mig; jag har hela tiden hävdats – också i Mark – att den nedgång i branschen som är ofrånkomlig av hänsyn till konkurrensförutsätt-

ningarna tyvärr måste drabba också den statliga tekokoncernen. Däremot betonade jag vid det tillfället att jag inte då hade haft möjlighet att ta ställning till de planer som den statliga tekokoncernens styrelse hade presenterat, och det har jag f. ö. ännu inte haft när det gäller hur vi t. ex. skall se på Norrlandsetableringarnas fortsatta verksamhet; det återkommer vi till.

Jörn Svensson beskyller mig för att vara manchesterliberal. Det är en helt ny beskyllning; vad jag har mött under min tid som industriminister har normalt inte varit anklagelser för att vara manchesterliberal. Jag har som principiell grundval för min verksamhet haft att man måste vara beredd att använda samhällsinsatser för att hävda sysselsättningen, även om det skulle gå ut över ägarformer i det svenska näringslivet. Vi har gjort mer under den tid vi har haft regeringsansvaret än någon regering tidigare har gjort för att med industripolitiska och näringspolitiska insatser hävda sysselsättningen; det tycker jag ändå Jörn Svensson måste erkänna.

Sedan frågar Jörn Svensson vad vi tänker göra i Älvsborgs län för att hävda sysselsättningen. Det mål vi har för vår näringspolitik – att upprätthålla och helst öka industrisysselsättningen – gäller också Älvsborgs län. De åtgärder som vi nu formulerar i det mera långsiktiga näringspolitiska perspektivet tar sikte på att hävda industrisysselsättningen, och det gäller också Älvsborgs län. Det är riktigt att vi just nu har problem med att skaffa ersättningssysselsättning, men i det längre perspektivet har jag all tillförsikt i fråga om möjligheterna att i ett industriellt så välutvecklat län som Älvsborgs ändå med expansion i andra branscher och med nytillskapande av företag kompensera det bortfall av sysselsättningstillfällen som sker i tekoindustrin.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag kan inte tolka repliken från industriministern, som ju ändå i princip har obegränsad tid, som något annat än ett försök att blanda bort korten och komma ifrån de grundfrågor som det egentligen gäller, nämligen hur långt nedbantningen av tekoindustrins sysselsättning kan väntas fortsätta. Vill man inte diskutera detta och har man ingen klar uppfattning i denna fråga, kan man inte heller bedöma vilka insatser som måste göras, ifall man har som mål att Sjuhäradsbygden skall skyddas från en bestående långsiktig sysselsättningsminskning och avfolkning. Av de något diffusa fraserna här har jag förstått att detta ändå är en tankegång som regeringen håller fast vid. Den är inte programmatiskt uttryckt i något officiellt dokument, men industriministerns yttrande nu tycks närmast tyda på att det är den syn industriministern har. Jag får väl tro på den, även om jag inser att en politiker anständigtvis inte kan säga att Sjuhäradsbygden skall mista sin sysselsättning och utsättas för en kontinuerlig befolkningsminskning, även om detta är vad man egentligen avser.

Men om man nu fasthåller vid att det skulle vara regeringens mål att skydda sysselsättningen inom Sjuhäradsbygden, måste regeringen ha någon uppfattning om hur många jobb som kommer att gå förlorade i den som industriministern säger ofrånkomliga process som tekoindustrins minskning

innebär. Från mitt partis sida hävdar vi att detta icke är någon ofrånkomlig process, men som ram för diskussionen accepterar vi i dag industriministerns yttrande att detta är en ofrånkomlig process.

All right, enligt samma industripolitiska synsätt är det en ofrånkomlig process att specialstålindustrin i landet skall minska med, jag vill minnas, 8 000 arbetstillfällen under en viss period framöver och handelsstålindustrin med 4 000. Det har angivits sådana allmänna ramar. Det är klart att man inte exakt kan förutsäga att den utvecklingen skall ske inom ett visst antal år, men man vet att det är ungefär den del av processen man för dessa branscher kan överskåda. När vi diskuterar industripolitiska och sysselsättningspolitiska sammanhang eljest i riksdagen har vi alltså möjlighet att röra oss med sådana ungefärliga siffror för att ge en ungefärlig bild av problemets sysselsättningspolitiska dimensioner.

Jag återkommer till min fråga: Någonstans i regeringens tänkande måste det väl finnas en ungefärlig bedömning av hur långt man ytterligare måste ner, dvs. om man ser det på tio års sikt eller vilken tidsperiod man behagar välja. Hur många jobb kan väntas ungefärligen gå förlorade? Har man ingen uppfattning om den saken kan man inte heller sätta upp ett mål och säga att man skall skydda sysselsättningen i Sjuhäradsbygden. Man vet ju inte hur många jobb man skall sätta i stället. Då vet man inte hur stora ansträngningar som måste göras i pengar och arbetstillfällen på andra insatser för att upprätthålla den målsättning som är nödvändig för att ersätta de tekojobb som enligt industriministerns ofrånkomliga process skall bort.

Jag har då anfört vad industriministern sade den 11 april om vad regeringen gör och tänker när det gäller alternativ sysselsättning i Sjuhäradsbygden. Jag har nämnt det något lustiga eller löjliga Indevoprojektet, jag har nämnt de obestämda löftena om lokaliseringsbidrag och lokaliseringsslån med relativt fördelaktig behandling av den bygden i förhållande till andra bygder i Syd- och Mellansverige, en sak som inte heller ger några som helst garantier för att det kommer några lokaliseringsbara företag. Jag har nämnt bristen på statligt stöd åt landstinget som vill bygga vårdhem osv. Jag har nämnt SIFU-enheten från industriverket, allt detta tillsammans taget som industriministern själv anför och som han själv vill göra gällande är regeringens program för att skapa alternativ sysselsättning.

Hela detta åtgärdsbatteri står inte i någon som helst proportion till storleken av de problem som det handlar om, ifall man utgår från att nedbantningsprocessen inom textilindustrin i Sjuhäradsbygden är ofrånkomlig. För då kommer, såvitt man vet, tusentals jobb att gå förlorade under de närmaste tio åren. Vi vet redan nu att det är tusentals jobb som så att säga hänger på gårdesgården och som upprätthålls bara genom temporära statliga åtgärder.

Vi vet alltså att problemet har betydande dimensioner. Det har dimensioner som är väl så stora som, eller i varje fall fullt jämförbara med, dimensionerna när det gäller sysselsättningsproblemet inom stålindustrin. Då må man väl ändå fråga: Finns det något som helst sammanhang mellan dessa proportioner på den väntade sysselsättningsminskningen och de

åtgärder som regeringen här för fram och påstår vara sitt program för alternativ sysselsättning? Såvitt jag vet finns det inte det. En jämförelse mellan de två sidorna kan bara resultera i att regeringen inte bara anser textilindustrins nedbantning oundviklig, utan också anser att Sjuhäradsbyggdets sysselsättningsminskning och utflyttningsöverskott under den närmaste perioden är lika oundviklig.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jörn Svensson uppträdde ju i Mark till folkets förnöjelse förklädd till begravningsentreprenör. Av den ödesmättade syn på tekoindustrins framtid som Jörn Svensson har förstår jag nu att det inte var någon tillfällighet. Jag har en annan syn på svensk tekoindustri.

Vi är i dag inne i ett bekymmersamt läge, beroende på att vi inte har klarat vår konkurrensförmåga och våra kostnadsrelationer till omvärlden. Vi håller på att rätta till den sidan. Vi märker för varje dag hur svenskt näringslivs konkurrensförmåga ökar till följd av de ekonomisk-politiska åtgärder vi vidtagit och de strukturinsatser vi gjort. Detta kommer självfallet också att märkas i tekoindustrin. Även om vi just f. n. har stora bekymmer kvar, märker vi att situationen lättar i det något längre perspektivet. Men trots detta pågår alltså arbetet i regeringskansliet för högtryck med den allmänna planen med förslag till åtgärder för att kunna klara vår beredskapsnivå. Jörn Svensson får ursäkta att jag inte är beredd att redovisa dessa nivåer i dag helt enkelt därför att arbetet med dem pågår. Vi blev i och för sig litet fördröjda, eftersom riksdagens näringsutskott ville tänka på denna fråga några månader extra, och det får vi ha respekt för. Men arbetet pågår, och låt oss ta diskussionen om nivåerna när vi har mera konkreta fakta att utgå ifrån.

Sedan vill jag reagera när Jörn Svensson säger att jag egentligen avser att minska sysselsättningen i Älvsborgs län. Det är ett oförsynt yttrande. Det är att ifrågasätta våra ambitioner när det gäller sysselsättningspolitiken, som ju tagit sig uttryck i de massiva satsningar vi har gjort. Dessa har skett helt och hållet i omsorg om sysselsättningen. Om Jörn Svensson vill framhärda med detta påstående, är ju varje saklig debatt meningslös. Att vi sedan kan ha olika åsikter om medlen är en annan sak, men jag tycker att det är oförsynt av Jörn Svensson att mot bakgrund av den massiva satsning som skett ifrågasätta denna regerings starka ambitioner att sätta sysselsättningen främst i alla sina närings- och industripolitiska insatser.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Nu har vi kommit in på den kvalificerade demagogins område. Nu är det inte längre fråga om att säga en sak i Mark och en annan i Stockholm, utan nu är det fråga om att i samma debatt och i samma kammare inta två helt olika attityder.

Jag vet inte hur många gånger Nils Åsling har beskyllt vpk:s målsättning om bibehållen sysselsättningsnivå vid ca 40 000-45 000 jobb inom tekoindustrin för att vara orealistisk. Nu vänder han och säger att det är han som är optimist och vi pessimister. Han kan ju ändå inte vara optimist i någon reell

bemärkelse när det gäller tekoindustrin, samtidigt som han i andra sammanhang står här i kammaren och säger dels att den fortsatta nedgången av sysselsättningen inom tekoindustrin är ofrånkomlig, dels att det fortfarande finns ett kapacitetsöverskott från beredskapspolitisk synpunkt och att man därför kan låta nedgångsprocessen fortsätta. För det var ju andan i det resonemang han förde när vi diskuterade propositionen om försörjningsberedskapen på tekoområdet.

Han må väl ändå utgå ifrån sin egen syn på tekoindustrin, som ju innebär – vi behöver sedan inte diskutera precisa nivåer men så här mycket kan vi säga redan i dag – att tusentals jobb kommer att försvinna under de närmaste åren med de trender och marknadsförutsättningar som nu finns, om man inte gör någonting för att i grunden påverka dem.

Då blir frågan: Vilka åtgärder har man för att skapa alternativ sysselsättning? Är det under alla omständigheter oundvikligt att det skall gå på det här sättet med tekoindustrin, speciellt då i Sjuhäradsbygden?

Nu säger industriministern att det är oförsynt av mig att ifrågasätta regeringens ambition att behålla sysselsättningsnivån, både industrissysselsättningen och sysselsättningen i allmänhet, i Sjuhäradsbygden. Bortsett från att man kunde anmärka att det är varje politisk oppositions uppgift att ifrågasätta den sittande regeringens åtgärder och att man i det här landet, åtminstone enligt vår mening, inte bör ha ett styrelseskick där oppositionens uppgift är att prisa regeringen och alltid framhålla denna som trovärdig – tydligen var det den visionen som framskymtade hos herr Åsling. Jag betvivlar inte att det skulle bli bekvämare för industriministern om det vore så, men vänsterpartiet kommunisterna föredrar ett styrelseskick där man får ifrågasätta och där man icke betecknas som oförsynt för att man bedriver en normal politisk kritik. Detta sagt om den principiella sidan av denna sak.

Vad vi ifrågasätter är att regeringen är trovärdig när den genom sin talesman Nils Åsling går ut och påstår att den har den målsättningen att behålla antalet arbetstillfällen i Sjuhäradsbygden åtminstone vid den nivå som de hittills har haft. Vi anser inte att detta är ett trovärdigt påstående med ledning av vad regeringens talesmän och Nils Åsling i andra sammanhang säger, för han har dock otvetydigt – det är han alltså och inte jag som därvidlag framträder som begravningsentreprenörer – vid en rad tillfällen sagt att en fortsatt nedgång av tekoindustrin är ofrånkomlig. Då måste man fråga sig om han anser att en fortsatt nedgång inom tekoindustrin, då specifikt i Sjuhäradsbygden, är ofrånkomlig. Om man vill vara trovärdig i sin målsättning för att bevara sysselsättningen i bygden vid en given nivå, måste man ha åtgärder till hands, som kan åstadkomma så många nya arbeten att bortfallet av andra arbeten kompenseras. Har man inte det finns det över huvud taget ingen målsättning.

Då har jag anfört det som industriministern själv påstår vara det alternativa programmet, det här lustiga Indevoprojektet. Det är de obestämda löftena om att man kan få lokaliseringsbidrag och lokaliseringsslån, att Sjuhäradsbygden skall räknas till den grå zonen. Det är ett löfte som i sig själv inte ger några

Måndagen den
17 april 1978

*Om åtgärder för
att säkra syssel-
sättningen i Värm-
land*

arbeten och som i nuvarande konjunkturläge inte ens har någon stimulerande effekt.

Jag har talat om bristen på stöd åt landstingets utbyggnadsplaner. Det finns ju ingen som helst proportion mellan å ena sidan den nedgång, som regeringen själv så ofta framhåller som oundviklig, och det åtgärdsprogram man har och som industriministern t. o. m. i interpellationssvaret betecknar som tillräckligt. Det är med ledning av denna disproportion mellan vad man anser oundgängligt när det gäller tekoindustrins fortsatta utveckling och detta tunna och planlösa åtgärdsprogram, som hittills inte gett några nya jobb – om vi undantar enheten från industriverket – som det finns all grund för att vara så oförsynt även här i kammaren, att man betvivlar både regeringens ambition och trovärdighet när det gäller att bevara den nuvarande sysselsättningsnivån inom Sjuhäradsbygden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om åtgärder för att säkra sysselsättningen i Värmland

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Nils Berndtsons* (vpk) den 29 mars anmälda interpellation. 1977/78:152, och anförde:

Herr talman! Nils Berndtson har frågat mig vilka åtgärder regeringen mot bakgrund av utvecklingen inom stål- och skogsbranscherna och vissa aktuella företagsfusioner planerar för att säkra sysselsättningen i Värmland.

Jag svarade på en liknande interpellation av Nils Berndtson i december förra året i samband med att strukturproblemen inom specialstålindustrin diskuterades här i kammaren.

Jag vill återigen understryka att vi med alla tillgängliga resurser undersöker möjligheterna till alternativa sysselsättningar. Härvid engageras både kommuner och länsmyndigheter. Det är i ett effektivt samspel mellan dessa och staten som resultat kan nås. Som ett exempel på det pågående offensiva arbetet i länet vill jag peka på att SVETAB:s regionala investmentbolag för Bergslagen kommer att lokaliseras till Karlstad.

Slutligen vill jag beträffande de fusioner som Nils Berndtson nämner framhålla att sådana i och för sig är naturliga i en strukturomvandling som syftar till att på sikt ge en mer konkurrenskraftig industri med en tryggare sysselsättning. Vi har t. ex. vad gäller specialstålindustrin efter beslut av riksdagen tillsatt en särskild strukturdelegation med uppgift att ta initiativ till, följa och stödja strukturomvandlingen.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Jättarna leker är titeln på en roman av Sven Rosendahl med anknytning till Värmland. I dag leker de verkliga jättarna i Värmland. Deras lek kan kosta tusentals människors arbete och utkomst. Deras lek kan betyda slutet för flera orter i Värmland. De leker med länets framtid. Jättarna heter

Uddeholm och Billerud.

Var femte arbetsför värmlänning kan vara arbetslös om ett år. I det närmaste var tionde är arbetslös redan i dag, dvs. över 11 000 står utanför det reguljära arbetslivet. 10 000 jobb hotas. Detta är siffror som länsstyrelsen i Värmland presenterat nu i dagarna.

Industriministern erinrar om att han i december förra året besvarade en liknande interpellation som den jag nu framställt. Men det har hänt en hel del sedan dess, herr Åsling. I samband med Uddeholmskrisen förra året hade jag tillfälle att med industriministern diskutera sysselsättningsläget i Värmland. Om Nils Åsling läser protokollen från den debatten bör han med Nils Ferlin utbrista: "och Gud må förlåta mig somliga rader". Redan då pekade jag på det hot mot sysselsättning och utveckling som kunde skönjas. Mot detta genmålde Nils Åsling: "Det finns anledning att vara väsentligt mycket mer optimistisk beträffande de reella möjligheterna för Värmland inför framtiden än Nils Berndtson här har gett uttryck för."

Dessa rader måste te sig besvärande eller åtminstone som en dålig förutsägelse mot bakgrund av vad som hänt och aviserats sedan den 14 december förra året. Anställda, fackföreningar, kommuner och länsmyndigheter är i dag ännu mer oroliga än då.

Vid den tidpunkten diskuterade vi Uddeholms planer på driftsinskränkningar. Sedan dess har planer på samgående aviserats mellan Uddeholm, Fagersta och SKF på stålsidan och nu senast sammanslagningen av Billerud och Uddeholm på skogs- och skogsindustrisidan.

Gemensamt för alla dessa företagsfusioner är att i namn av strukturrationaliseringar åtskilliga jobb planeras försvinna. Det är möjligt att bilden skulle ha tecknats ännu mörkare vid förra tillfället om alla storbolagens planer varit kända. Som bekant fungerar det så att bolagsherrarnas planer hålls hemliga så länge som möjligt.

I den förra debatten visade jag en karta på bildskärmen här i kammaren. Av den framgick att stora delar av Värmland helt domineras av Uddeholmsbolaget. Låt oss nu titta på Värmlands karta med de båda bolagens – Billeruds och Uddeholms – inflytande markerat. Här kan man verkligen tala om heltäckande.

De planerade företagsfusionerna kommer på ett avgörande sätt att påverka sysselsättningen i Värmland. Det pågår redan en debatt om vilka fabriker som skall läggas ned och hur många arbetstillfällen som försvinner vid ett samgående mellan Uddeholm och Billerud.

I storbolagens spel för att säkra aktieägarnas intressen utgör de anställda brickor. Det förhållandet att de båda företagen hämtat väldiga vinster ur den värmländska naturen hindrar dem inte från att kasta ut anställda i arbetslöshet och beröva orter möjligheter att fortleva. Sådan är kapitalismen!

Men regeringen då, vilka möjligheter har den att gripa in? Även om privata intressen dikterar besluten i sådana frågor är säkert regeringen inte helt utanför händelseförloppet. Bolagen brukar åtminstone komma och begära pengar i en eller annan form.

Nr 121

Måndagen den
17 april 1978

---

*Om åtgärder för
att säkra syssel-
sättningen i Värm-
land*

Måndagen den
17 april 1978

*Om åtgärder för
att säkra syssel-
sättningen i Värm-
land*

Vad gör då regeringen mot bakgrund av den aktuella utvecklingen för att säkra sysselsättningen i Värmland? Den frågan har jag ställt till industriministern och jag vill tacka för hans svar, även om det är väl magert i fråga om konkreta besked.

Det har inte saknats uppslag för att angripa problemen. En katastrofplan har krävts. Kommunalmän och fackliga företrädare krävde häromdagen i Radio Värmland ett förstatligande av de båda bolagen. Länsstyrelsen och landshövdingen har framfört flera krav för att "rädda Värmland" – en paroll som vpk i Värmland f. ö. formulerade i samband med Uddeholmskrisen. Nu är det dags för regeringen att ge besked om vad den avser att göra för att säkra sysselsättningen i länet.

I min interpellation har jag hävdad att regeringen hittills varit synnerligen passiv i dessa frågor. Industriministerns svar gör det nödvändigt att skärpa omdömet. Regeringen visar ansvarslöshet. Industriminister Åsling utgår från att de aktuella företagsfusionerna har syftet att säkra sysselsättningen i Värmland. Företagsfusionerna är enligt industriministern "naturliga i en strukturomvandling som syftar till att på sikt ge en mer konkurrenskraftig industri med en tryggare sysselsättning".

Är detta vad regeringen har att säga till de värmländska arbetarna, exempelvis dem i Skoghall, som vet att företagsfusionen leder till att hundratals eller tusentals jobb försvinner?

Företagsfusionerna sker på bolagens villkor. Hur kan då industriministern gå i god för att syftet är att "säkra sysselsättningen i Värmland"? Det kan lika gärna gälla att säkra profiten och att detta får ske till priset av arbetares och tjänstemäns sysselsättning. Ett gemensamt drag för företagsfusionerna är nämligen att arbetstillfällena försvinner. Hur stämmer f. ö. industriministerns syn på företagsfusionerna med regeringsdeklarationens tal om att motverka maktkoncentration och centerpartiets tal om decentralisering?

Vad som skulle kunna vara trösterikt i industriministerns svar är att man med alla tillgängliga resurser undersöker möjligheterna till alternativa sysselsättningar och att både kommuner och länsmyndigheter engageras. Lokaliseringen till Karlstad av SVETAB:s regionala investmentbolag för Bergslagen nämns som exempel. Men nog måste det till mycket mer.

Det skulle vara intressant att höra industriminister Åslings synpunkter på några av de förslag och krav som framförts i den aktuella debatten, t. ex.:

1. Förstatligande av Billerud och Uddeholm som alternativ till den aviserade företagsfusionen.

2. Direkta statliga satsningar för att skapa nya arbetstillfällen i Värmland, exempelvis omDispositionering av de 600 miljoner som beviljats som lån till Uddeholms AB.

3. En krisplan för att rädda Värmland undan den aktuella krisen och för att långsiktigt skapa arbetstillfällen.

4. Åläggande för de stora bolagen att ta socialt ansvar för de anställda mot bakgrund av de väldiga vinster de hämtat ur den värmländska naturen.

Detta är några av de många frågor som ställts i debatten och som regeringen inte kan komma undan att besvara.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Först vill jag säga att jag fortfarande, liksom vid föregående tillfälle när vi debatterade Värmland och Värmlands framtid, anser att Värmland har goda utvecklingsmöjligheter i framtiden.

När det sedan gäller situationen för de här två i interpellationen berörda företagen vill jag säga att diskussioner pågår som vi under hand hållits informerade om. Det gäller diskussioner och fusioner och nya konstellationer som ännu inte är slutförda. Det är alltså för tidigt att i dag avge några omdömen om de nya företagsbildningar som kan bli aktuella. Jag vill dock till Nils Berndtson säga att det beträffande Billerud och Uddeholm rör sig om två förlustföretag – företag med mycket betydande förluster, i synnerhet Uddeholm, vilket som bekant befinner sig i en aktuell finansiell situation som gör att dess överlevnad ifrågasatts. Detta var det direkta motivet till den av regeringen beslutade extraordinära insatsen i form av ett villkorslån. Under sådana förhållanden får man acceptera att samarbetsformer söks mellan företag för att stärka positionen.

Nils Berndtson glömmer när det gäller både Uddeholm och Billerud att det handlar om företag som arbetar nästan uteslutande på den internationella marknaden i stark konkurrens med stora internationella koncerner. Det är den konkurrensbilden man måste ta hänsyn till när vi nu går att försöka strömlinjeforma organisationen och stärka företagen tekniskt, administrativt och kommersiellt. Då får man också acceptera samordning genom fusioner.

Det finns ett försonande drag i detta, och det är den omständigheten att båda företagen är Värmlandsbaserade. Man får här ett starkt företag med en regional anknytning som i hög grad bör kunna stärka näringslivet totalt i länet och i dess närmaste omgivning.

Beträffande de åtgärder som Nils Berndtson vill ha kommentarer till är det framför allt två som han tar fram och som är värda att närmare granska. Man talar i första hand om en katastrof- eller krisplan. Det låter sig väl sägas, och det väcks förslag till hundratals planer i den här kammaren. Men när man börjar analysera vad som ligger bakom detta är det väldigt litet av konkreta nyheter. Ofta rör det sig om ett allmänt tal om planmässighet, om övergripande plan etc. Med detta löser man inga problem, Nils Berndtson. Vad som här skall till är konkreta åtgärder som främjar sysselsättningen, generella och selektiva av den art som vi här satt in.

Jag håller nära kontakt med Värmlandsdelegationen, som gör ett berömvärt arbete för att som det regionalt ansvariga kontaktorganet initiera och kanalisera åtgärder ägnade att stärka sysselsättningen.

Det andra stora och epokgörande uppslag som Nils Berndtson framfört gäller förstatligande av företag. När sådana förslag framförs är min ständiga motfråga: På vilket sätt stärker förslaget marknaden för de här aktuella företagen? På vilket sätt ökar det avsättningen av massa, av kartong från Uddeholms stora maskin i Skoghallsverken eller av specialstål? På vilket sätt underlättas problemen?

Den enkla sanningen är ju – och av det har vi rik erfarenhet – att ett

Nr 121

Måndagen den
17 april 1978

---

*Om åtgärder för
att säkra syssel-
sättningen i Värm-
land*

*Om åtgärder för
att säkra syssel-
sättningen i Värmland*

förstatligande inte löser problemen i och för sig. Här är det i stället den internationella utvecklingen som är avgörande, men det är också fråga om Sveriges internationella konkurrenskraft, om vår förmåga att tekniskt och kommersiellt hävda oss internationellt. För det krävs andra åtgärder än ett förstatligande för att man skall nå en effekt som också innebär ökad trygghet när det gäller sysselsättningen för de anställda, och det är detta vi ytterst syftar till med våra åtgärder.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Jag kan dela Nils Åslings uppfattning att Värmland har goda utvecklingsmöjligheter. Visst har länet det! Men då är frågan: Vad gör man för att åstadkomma en gynnsam utveckling? Enligt min mening får man inte en gynnsam utveckling med statliga bidrag, om syftet är att möjliggöra avveckling av arbetstillfällena. Det kan endast ske genom satsning på att skapa nya arbetstillfällena.

Jag tycker inte heller att beskrivningen av Billerud och Uddeholm blir fullständig – vare sig man diskuterar deras roll på exportmarknaden eller deras Värmlandsbasering – om man inte också analyserar företagens dominerande roll när det gäller sysselsättningen i länet. Jag har pekat på att de på vissa orter svarar för en stor del av sysselsättningen, och på andra orter kan de svara för hela industrisysselsättningen. Eftersom hela samhällen och kommuner kan ha sin verksamhet baserad på ett enda företag, är det inte så märkligt att frågan om en krisplan har rests i samband med den situation som nu har uppstått. Det är bättre med konkreta åtgärder än med en krisplan, säger emellertid Nils Åsling. Jag lyssnade på detta och tänkte, att nu kommer det väl en uppräknning av konkreta åtgärder som regeringen ämnar föreslå eller företa, men jag saknar fortfarande exempel på sådana konkreta åtgärder.

Jag vet sedan tidigare att den borgerliga regeringen inte känner särskilt mycket för ett förstatligande av företag. Vare sig det är principiella skäl eller annat som gör att så är fallet leder denna ståndpunkt till att de statliga insatserna tydligen även i fortsättningen kommer att ske på bolagens villkor. Jag tror att Nils Åsling begriper att de anställda, som upplever hotet mot arbete och försörjning, inte blir särskilt entusiastiska inför tanken att statliga pengar – som de f. ö. själva fått bidra med – pumpas in i företag för att dessa skall kunna avveckla jobb. Det innebär ju ingen offensiv sysselsättningspolitik.

Nils Åsling frågade också vilka problem som skulle lösas genom ett förstatligande. På det vill jag svara att ett förstatligande av exempelvis de stora bolagen inom stål- och skogsbranscherna ändå måste öka möjligheterna att få en samlad och övergripande syn på sysselsättningen och därmed sammanhängande frågor. Nu utnyttjas nedgången i lönsamhet och vinst till att ställa folk utan arbete och faktiskt ödelägga hela bygder. En sådan utveckling bör statsmakterna ha synpunkter på. Följderna av utvecklingen läggs över på enskilda människor och samhällen. Med ett statligt ägande däremot skulle helt andra bedömningar av lönsamhet kunna göras. Det

kanske rent av skulle visa sig mer lönsamt från samhällets synpunkt att fortsätta driften.

Ett förstatligande skulle också möjliggöra en annan resursanvändning. Nu pumpas miljardbelopp in i företag som avvecklar jobb. Med statligt ägande skulle dessa resurser kunna användas för att skapa nya arbetstillfällen, exempelvis genom vidareutveckling och förädling av stål- och skogsprodukterna. Om industriministern inte principiellt vill ställa sig positiv till statligt ägande, borde han i varje fall i nuvarande läge kunna se praktiska fördelar och ökade möjligheter till att bedriva en aktiv sysselsättningspolitik.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Läget på arbetsmarknaden i Värmland är besvärligt. Det är långt besvärligare än på andra håll i landet. Den diskussion om en stålfusion som pågår mellan Uddeholm, SKF och Fagersta är oroande. Också fusionen mellan Uddeholm och Billerud oroar många, och det finns dessutom många andra faktorer som påverkar sysselsättningen.

Avsikten både med fusionen på stålområdet och med fusionen mellan Billerud och Uddeholm är att klara sysselsättningen för de allra flesta inom de berörda företagen. Vi får dock räkna med att antalet sysselsatta kommer att minska. En del arbetstillfällen kommer alltså att förloras, men det är då desto väsentligare att vi får fram företag som kan ge sysselsättning åt de flesta och stå sig i den hårda konkurrensen i framtiden.

Vissa orter kan i detta sammanhang komma att sitta illa till, t. ex. Kyrkebyn i närheten av Säffle. Men det kan också gälla samhället Uddeholm och flera andra orter. Det är i högsta grad nödvändigt att samtliga berörda gör allt vad som är möjligt för att klara de situationer som kan uppstå på dessa orter.

Nils Berndtson har vid flera tillfällen rekommenderat socialisering i dessa sammanhang. Jag har på nära håll kunnat följa dessa frågor, och de erfarenheter jag därvid fått gör att jag är rädd för att vi med sådana åtgärder skulle kunna hamna i något som är ännu värre än vad vi f. n. har. Man löser ju, som industriministern nyss sade, inte problemen på det sättet. Den uppfattningen har jag också som värmlänning.

Vad det är fråga om är att skapa bärkraftiga företag, som kan stå sig i konkurrensen i framtiden och som därmed också kan ge sysselsättning inom industrin åt flera värmlänningar än nu.

Det är alltså i första hand av vikt att klara de berörda orterna, men det är också nödvändigt att få fram nya industrier och arbetstillfällen för Värmlands läns invånare. Detta krävs för att vi skall kunna klara service och sysselsättning framöver. Vi har en fin natur och en god arbetsmiljö, duktiga arbetare och skickliga tjänstemän och vi bör därför ha goda utsikter att klara oss i fortsättningen. Jag tror att det är riktigt att peka på även detta. Ett alltför kraftigt svartmålande kan vara farligt under sådana omständigheter som nu föreligger. Vi har gjort och vi gör allt vad vi kan i Värmlandsdelegationen, men vi har ingalunda begärt någon socialisering – vi tror inte att det skulle lösa problemen.

Nr 121

Måndagen den
17 april 1978

---

*Om åtgärder för
att säkra syssel-
sättningen i Värm-
land*

Måndagen den
17 april 1978

---

*Om åtgärder för
att säkra syssel-
sättningen i Värm-
land .*

Vi har i Värmlandsdelegationen varit i kontakt med regeringen, och själv har jag dagligen haft sådana kontakter. I Värmlandsdelegationen har vi den uppfattningen att vi har sökt göra allt vad som är möjligt i den besvärliga situation som råder. Alla de berörda i Värmland – myndigheter, arbetare, tjänstemän och företag – måste helt enkelt hjälpas åt för att finna utvägar. Där måste vi också ha stöd av regeringen. Vi har fått sådant stöd hittills. Jag hoppas att vi skall få det också i fortsättningen. Jag litar till regeringen. Vi har tidigare värdjat till regeringen om hjälp. Jag vet att den också stöder oss. Men jag menar att vi skall försöka arbeta konstruktivt för att lösa de här problemen. Vi måste komma med konkreta förslag. Det är nog den bästa utvägen ur den här situationen.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Logiken i Bertil Jonassons resonemang är egentligen att man räddar sysselsättningen genom att jobb försvinner, för det är vad som pågår i Värmland.

Bertil Jonasson känner lika litet som jag till storbolagens verkliga långsiktiga planer. Om bolagen mot bakgrund av sitt lönsamhetstänkande finner det nödvändigt, kommer det att försvinna ytterligare jobb. Vad händer då med Värmland?

Bertil Jonasson bekräftar vad jag har sagt om att den här företagsfusionen för vissa orter kommer att få en mycket djupgående verkan. Men Bertil Jonasson värjer sig mot något som han kallar socialisering. Det är i varje fall inte mitt uttryck. Man socialiserar inte gärna med en borgerlig regering. Men man kan förstatliga. Fördelarna med ett förstatligande har jag påvisat i ett tidigare inlägg.

Jag känner igen det uttryckssätt som kommer till användning så snart människors bekymmer förs på tal. Då talar man om svartmålning. Det brukar man göra från regeringens sida, och nu har också Bertil Jonasson tillägnat sig den vokabulären.

Det är väl ingen svartmålning att beskriva situationen för de skickliga arbetarna och tjänstemännen i Värmland. Att det finns skickliga arbetare och tjänstemän är vi ju överens om, Bertil Jonasson. Det är ändå de som har arbetat ihop de tidigare vinsterna för de här storbolagen, och det är de som i dag ställt krav både på bolagen och på statsmakterna om att de inte skall behöva förlora sina jobb därför att bolagens lönsamhet har sjunkit. Detta är ingen svartmålning. Det är uttryck för att en mycket bred del av den värmländska arbetande befolkningen kräver åtgärder.

Jag förmodar att Bertil Jonasson inte är främmande för vad LO-distriktet i Värmland har krävt, nämligen bl. a. att samhället måste få ökad kontroll vid nedläggningar, att fackförningarna måste få full insyn vid försäljning och köp av företag, att etableringskontroll måste genomföras, att regeringen måste presentera en samordnande och övergripande sysselsättningspolitik osv.

Det är krav som ställs av människor vilkas jobb är i fara nu. Jag tror inte man kan vifta bort dem med att tala om svartmålning.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Herr Berndtson säger här att vi inte vet vart de här fusionsdiskussionerna leder. Nej, det är riktigt. Det försökte jag framhålla förut också. Det kan bli besvärligt för många orter. Därför är det, som jag nämnde tidigare, mycket viktigt att vi är observanta på dessa punkter, så att vi kan vidta alla de mått och steg som är möjliga, när fusionsdiskussionerna är klara. Dessa diskussioner för ju parterna på egen hand. Vi har inte möjligheter att med någon kraft lägga oss i just dem.

Om vi talar om förstatligande eller socialisering kan väl vara liktydigt. Jag tror inte heller att ett förstatligande – om vi använder det ordet, herr Berndtson – skulle lösa de här problemen.

Jag är på det klara med att Värmlands situation är besvärande. Det sade jag tidigare. Den är mycket besvärande. Vad jag också har velat påpeka är att vi inte skall se det hela som totalt omöjligt, för då blir det också omöjligt för oss att göra någonting. Då klarar vi aldrig av några produktiva ting. Och det är detta som är nödvändigt att klara ut. Det kan finnas risk för att en stark svartmålning gör att de produktiva krafterna blir bekymrade, vilket kanske medverkar till sämre resultat.

Herr Berndtson har läst upp litet av vad LO-distriktet har sagt, och det är klart att det ligger mycket i detta. Men till syvende og sidst måste vi, herr Berndtson, få fram konkreta förslag, som ger arbete och sysselsättning i företag som har möjligheter att existera i framtiden.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Bertil Jonasson fortsätter att varna för svartmålning, som skulle omöjliggöra satsningar och skapande av jobb. Ja, men sanningen måste man väl ändå beskriva. Sanningen är den att två mäktiga storbolag, som behärskar större delen av Värmlands sysselsättning, har fusionsplaner, och det är redan klart att dessa leder till att arbetsplatser och arbetstillfällen försvinner. Var och en som har följt utvecklingen i Värmland kan också se att de här bolagen har hämtat väldiga vinster ur naturen och ur insatserna av de skickliga arbetare och tjänstemän som – det har vi nyss talat om – finns i länet. Jag tycker att man måste reagera mot att dessa bolag nu, när vinstläget har försämrats, bara erbjuder arbetslöshet för de människor som arbetat ihop vinsterna.

Det är också betecknande att Uddeholmsbolaget behåller den vinstbringande grenen, nämligen krafterörelsen. Det skulle vara intressant att höra hur Bertil Jonasson ser på den uppfattning som bl. a. landshövding Bengt Norling i Värmland har framfört, att bolaget borde avsätta resurser från denna rörelse för att läka de sår som sammanslagningarna medfört.

Sedan vet jag inte om industriministern har överlämnat åt mig och Bertil Jonasson att fortsätta att debattera det här ärendet nu. Men jag skulle vilja erinra om att som motsats till det som kallas svartmålning har väl också uppenbarligen funnits något – jag vet inte om det skall kallas illusionsmakeri – som innebär att man har dolt problemen. Nils Åsling sade i samband med Uddeholmskrisen förra året att nu är skutan flott och seglar med förlig vind.

*Om åtgärder för
att säkra syssel-
sättningen i Värmland*

Det var den beskrivning som gavs i samband med löftet om det statliga lånet på 600 milj. kr. till Uddeholmsbolaget. Men det fanns tydligen flera grund som den skutan kunde fastna på. Framför allt tror jag att Nils Åstling och regeringen, nästa gång de rycker ut, bör ställa frågan: Vart ämnar ni segla om skutan blir flott? De anställda är nog intresserade av att också få veta destinationen.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag skall dra mig ur debatten efter ett kort inlägg. Herr Berndtson och industriministern får fortsätta om de önskar, men jag vill ändå svara på den fråga som herr Berndtson här ställde.

Han säger att bolagen har hämtat vinster från naturen i det här fallet, att man har utnyttjat Värmlands naturtillgångar. Jag vill framhålla att jag helt delar herr Berndtsons uppfattning på den punkten – det är inte fråga om annat. Därför vill jag också gärna vara med om att ställa krav mot dessa bolag så långt det finns praktiska möjligheter att ställa de kraven. Jag tycker att vi skall göra allt som går att göra för att återställa så mycket som möjligt av natur m. m. liksom sysselsättning. Det är helt klart, och jag viker inte en tum när det gäller den frågeställningen.

Men vi vet ännu inte hur utgången blir av fusionsdiskussionerna. Därför säger jag än en gång att det är nödvändigt att vi följer ärendet med största uppmärksamhet. Vi skall ställa krav på de här företagen, men vi kanske kommer i den situationen att vi inte klarar upp allt därigenom. Då måste vi också försöka finna andra vägar. Jag tror ändå att vi har en framtid i Värmland, och vi skall hjälpas åt för att säkra den.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1977/78:176 till arbetsmarknadsutskottet

1977/78:178 till näringsutskottet

§ 12 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1977/78:1888 till civilutskottet

1977/78:1889 till försvarsutskottet

1977/78:1890 till kulturutskottet

1977/78:1891 till justitieutskottet

1977/78:1892 och 1893 till försvarsutskottet

1977/78:1894 till arbetsmarknadsutskottet

1977/78:1895 till finansutskottet

1977/78:1896–1899 till näringsutskottet

1977/78:1900 till konstitutionsutskottet

§ 13 Föredrogs med bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:35
Finansutskottets betänkanden 1977/78:16, 20 och 23–26
Lagutskottets betänkanden 1977/78:20 och 23
Socialutskottets betänkande 1977/78:26
Trafikutskottets betänkande 1977/78:21
Jordbruksutskottets betänkanden 1977/78:16–20
Näringsutskottets betänkande 1977/78:52
Civilutskottets betänkande 1977/78:25

§ 14 Föredrogs och bifölls
Interpellationsframställningar 1977/78:162–164

§ 15 Anmäldes och bordlades
Propositioner
1977/78:152 med anledning av ILO-konvention om miniminormer i handels-
fartyg, m. m.
1977/78:154 om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

§ 16 Anmäldes och bordlades
Motioner
1977/78:1901 av *Sven Mellqvist m. fl.*
1977/78:1902 av *Christina Rogestam*
med anledning av propositionen 1977/78:125 med förslag om tilläggsbudget
III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78

1977/78:1903 av *Ingvar Svanberg m. fl.*
med anledning av propositionen 1977/78:128 om stöd till prospektering efter
olja och naturgas

1977/78:1904 av *Sonja Fredgardh och Ulla Ekelund*
1977/78:1905 av *Göthe Knutson m. fl.*
med anledning av propositionen 1977/78:135 om riktlinjer för internationellt
utvecklingssamarbete m. m.

1977/78:1906 av *Lena Öhrsvik m. fl.*
med anledning av propositionen 1977/78:146 om olympiska vinterspel i
Sverige år 1984

1977/78:1907 av *Rolf Hagel och Alf Lövenborg*
med anledning av propositionen 1977/78:164 om åtgärder mot ungdomsar-
betslöshet

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 14.12.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/ Solveig Gemert